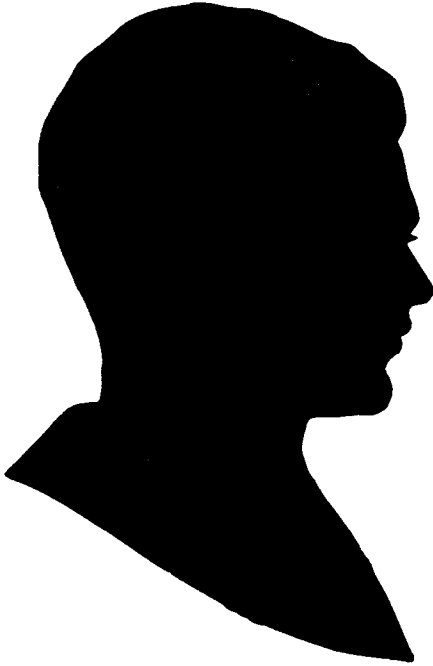

ПІЗНІ ГРОНА

diasporiana.org.ua

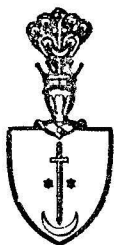

АВТОПОРТРЕТ

ПЕТРО КОСЕНКО

ПІЗНІ ГРОНА

СОНЕТИ

diasporiana.org.ua

СЛАВУТА

ЕДМОНТОН

1989

Petro Kosenko

THE LATE BUNCHES

(Sonnets in Ukrainian)

Надруковано 300 примірників

ISBN 0-919452-29-9

Slavuta Publishers, 72 Westbrook Drive
Edmonton, Alberta, Canada T6J 2E1

СОКОВИТІ ПІЗНІ ГРОНА

Останнім часом поширюється думка про помітне сповільнення чи навіть заникання українського літературного процесу поза Україною. Воно й так, і ні! Найстарші з нас потроху відходять із цього світу, а з нового покоління беруться за перо лише одиниці. Однак треба занотувати надзвичайно цікаве явище: перед відходом у старших поетів спалахує таке полум'яне багаття, що залишає щедрий жар на довшу мету. Для прикладу взявши, Микита Мандрика вже в поважному віці, верстаючи вісімдесятку, написав свої найкращі вірші, даючи українській літературі своєрідні теми, оригінальні метафори, свіжі епітети.

У світовій літературі відомий випадок, що Жозе-Марія де Ередія, французький поет-парнасець, на схилі віку видав одну-єдину книжку, *Трофеї* (1894), яка принесла йому безсмертя. Смію сказати, що, хоч меншою мірою, щось подібне стається з українським поетом, про якого піде мова. Народився Петро Косенко 1922 р. в родині залізничника. Перед війною встиг закінчити середню школу. Замість продовження студій в університеті, опинився в Німеччині, куди запроторили його як «остарбайтера». 1948 р. він емігрував до Венесуелі, де прожив «15 років в абсолютній ізоляції від усього живого й людського» (тут і далі цитати з листа). Вирвався звідти 1963 р. й поселився в США. Заробітки фізичною працею на утримання родини не сприяли літературній творчості. Тому вперше надрукувався він аж на 55-ому році свого життя в журналі *Молода Україна*. Опісля з'явилися деякі його сонети в журналі *Нові дні*. 1984 р. поет утратив дружину, внаслідок чого написав кілька добрих сонетів.

Із наведених відомостей виходить, що літературна діяльність П. Косенка почалась, по суті, також на схилі віку. Але це був тільки зовнішній вияв його творчості. Писав ліричні вірші він «ще в семирічці» і ніколи не переставав віршувати, хоч і ставився до цього «несерйозно». Зате наполегливо вивчав чужі мови. Якщо російську опанував «на вулиці» в Січеславі чи пак у Дніпропетровському, який ущерть засмічений малоросійським суржиком, то з німецькою добре ознайомився ще в середній школі. Пізніше в Німеччині, відразу після закінчення війни, «читав запоєм німецькі книжки». Потім, живучи в Латинській Америці, добре опанував еспанську мову. А вже після переїзду до Північної Америки подолав і англійську. Усе це свідчить про те, що не єдиним хлібом жила людина. Збагачував наш поет себе не тільки життєвим досвідом, а й знаннями з літературної царини. І ось тепер він видає свою першу книжку, добравши до неї виключно сонети. Інші (несонетні) поезії й поеми відкладено на пізніше.

Як згадано, *Пізнi грона* – перша збірка Петра Косенка. 170 сонетів, написані протягом семи-восьми років! Це трохи менше, ніж у Максима Рильського, й напевно більше, ніж у Миколи Зерова. Не спускаймо з ока того, що сонетописна творчість М. Рильського тривала понад 50 років. Не знати, чи Дмитро Павличко, сучасний провідний сонетист в Україні, має більше з цього жанру, ніж П. Косенко. Щодо інших сонетистів, то їх може й сотня набереться, кількістю своїх сонетів вони явно поступаються П. Косенкові. При цій нагоді можна згадати, що на Заході є, здається, лише три поети, що мають по більш як 100 сонетів: Роман Метельський, Яр Славутич та Остап Тарнавський.

Тематика збірки *Пізнi грона* широка, різноманітна. Багато особистих спогадів про дитинство та юність і молодість, картини з недавньої трагічної доби України, враження від чужини, переосмислювання історичних постатей чи важливих подій минувшини. Навіть є один

сонет про загрозу від атомової бомби та кілька про запроданців, що прислугують Москві, трапляються й філософічні роздуми, опрацювання релігійних мотивів тощо. Іноді заблискочуть іронічні спостереження про людські вади, інвективи на «чортів», трапляються різні гумористичні ситуації. Майже в кожному сонеті відчутний ліричний струмінь, а це додатна риса для такого, як дехто твердить, епічного жанру.

Сонетописання триває в Україні десь від 1830 р., коли з'явився український переклад «Акерманських степів» Адама Міцкевича з-під пера, правдоподібно, Левка Боровиковського. Маркіян Шашкевич, Амвросій Метлинський, Юрій Федькович, Микола Чернявський та кілька інших поетів минулого сторіччя пробували, з різними успіхами, писати в цьому жанрі, але тільки Іван Франко дав такі досконалі сонети, що стали новою віхою в українській літературі. Подібним дороговказом замайорили сонети неокласиків, зокрема М. Зерова та М. Рильського. Отже, П. Косенко мав добрих попередників і знав, у кого вчитися, який саме різновид брати за зразок, скажімо, петрарківський, шекспірівський чи якийсь інший.

При читанні збірки П. Косенка впадає в око той різновид сонета, що його розробив своєю практичною діяльністю вже згаданий Ередія, якого майстерно перекладали М. Зеров і його молодший брат Михайло Орест, зонайменше по одному перекладові виконали М. Рильський та Святослав Гординський. Це шестистоповий ямб із римуванням типу АВВА в обох катренах і ССДЕДЕ в обох терцетах. Таку систему дотримано, либонь, у всіх сонетах Ередія, глянути хочби на "Vitrail"; відхилення трапляються лише в терцетах; напр., у "Soleil Couchant" замість перехресних ужито охопні рими також наприкінці. У П. Косенка, як правило, рядки 1, 4, 5, 8, 11, 13 мають жіночу риму, а решта – чоловічу. Часто відчутно цезуру, що надає шестистоповому ямбові плавності, навіть музичного звучання.

Можна думати, що Косенкова тональність формувалася не без навіву зерівської тональності, яку виразно чуємо не лише в перекладах із Ередія, що вміщені в книзі *Вибране* (Київ, 1966), а й в оригінальних творах, напр., у шести-стопових сонетах «Джерела Качі», «Лестригони» й «Телемах у Спарті», що в збірці *Sonnetarium* (Мюнхен, 1948). Однак існує різниця в типах рим: якщо в М. Зерова багато сонетів починаються чоловічою римою в першому рядку, то в П. Косенка застосовано суворе правило без будь-якого винятку, – перший рядок у сонеті має тільки жіночу риму, а останній (чотирнадцятий) – лише чоловічу. Перший терцет, як правило, починається чоловічою римою (дев'ятий рядок у сонеті). Цього суворо не дотримувались ні М. Рильський, ані М. Орест чи інші поети, дозволяючи собі робити різні варіанти, нововведення, навіть застосовувати новаторство, як це тепер з успіхом робить Дмитро Павличко в Україні. П. Косенко, треба підкреслити, суворо тримається класичного сонета ередійського різновиду, що веде свій родовід від петрарківського, хібащо римування в терцетах змодифіковано. Щоб краще збагнути особливості типово Косенкової тональності, наводжу його сонет 14:

Оле! Тремтить земля. Кривавиться арена,
Гасає зранений по ній гаками бик,
А надовкіл – бедлам, гістерика і крик,
І переливами могутня кантилена.

Аж ось і матадор: золочені рамена,
Пружиниста хода, в правиці шпада-шик –
Муллет, багряний плащ і аскетичний лик –
На нього жде давно і слава, і геєна.

Нараз рвонувся бик, налитий люттю вщерть,
Та спритно шпадою проколений насмерть,
Упав, конаючи, на груди матадора.

Оле! Шаліє плєбс: небачений фурор!!!
Ревє й біснується розлючена потвора,
Тимчасом, як з биком сконав і матадор!

Це один із найкращих творів П. Косенка, дуже типовий для його сонетописання. Справді, «прекрасна пластика і контур строгий», чого прагнув його вчитель М. Зеров. Які влучні, чудові епітети: *пружиниста* хода матадора, його *золочені* рамена та *аскетичний* лик (саме лик, а не лице чи обличчя), *зранений гаками* бик, *налитий люттю* вщерть, *проколений насмерть*... Доречно застосовано й звукопис: *налитий люттю* вщерть... А кілька метафор – тремтить земля, кривавиться арена, біснується потвора, шаліє плєбс... – додають акції переживанням читача. Трагічний фінал для обох – бика й матадора – як не можна краще висловлено в кінцевому рядку. Трохи порушує звучання прозаїзм «тимчасом».

Після прочитання цього сонета, припускаю, не в одного читача холонутиме кров у жилах. А слівце «Оле!», вжите на початку й наприкінці, додає типово еспанського колориту для цього шедевру, під яким, гадаю, підписався б і сам М. Зеров. Обнявши, мабуть, похвалив би автора, якби то був серед нас, не загинувши трагічно на каторзі московських шовіністів-народовбивців. Відомо, що автор цитованого сонета не зазнав життєвих радощів у Венесуелі, але тепер зазнає естетичної екстази від цього твору український читач! Отак ми сприймаємо й деякі поезії та поеми Т. Шевченка, завершені на засланні, написані кров'ю серця в глибокій розпучі. Талант П. Косенка розцвів на схилі його віку і дав щедрі плоди, соковиті українські грона на американській землі, де не один поет із успіхом продовжував і продовжує літературну творчість.

Погляньмо тепер на інший сонет – із сучасного життя в Україні під радянським устроєм:

Гримить театр, буяє в шалі несумірнім

У хрипі пузанів і їх помпезних краль.
Їх тішить дивне диво – молодий скрипаль
Звивається, горить в рондб шаленно-спірнім.

Ще один пасаж і в сі-бемоль чарівнім
Завмер музика. Вмить чудова пастораль
Знялася з чуйних струн і полетіла вдаль,
Навіки в просторі згубившись неозірнім.

Спускається завіса, скрипка завмира,
Німіє зала. Раптом – браво! біс! ура!
Та чародій вже зник. Шкода його шукати,

В гірких сльозах він біг на самий край землі –
У нього з голоду померла вчора мати
У товстунами пограбованім селі.

Сонет шістдесятий, щойно зацитований такий же майстерний, як і наведений чотирнадцятий. Та ж сама суто косенківська тональність. Навіть відмінкова одноманітність рим у катренах не відчувається – можливо тому, що сонет навантажено значливим, трагічним змістом. Уміло застосовано контраст: слухачі схвально кричать «браво!», «біс!», «ура!» тому виконавцеві, чия мати «з голоду померла вчора» в селі, яке вони, слухачі, пограбували, виконуючи хлібозаготівлю з наказу Сталіна. Єдине застереження: у першому катрені повторюються слова з тим самим коренем – «шал». Не годиться торочити ті самі слова в сонеті, хібащо це зумовлене якоюсь метою...

Поряд із такими ваговитими творами трапляються в П. Косенка грайливо іронічні, як от сонет 95, про Колумба, який «до могили... твердив», що «впрост до Індії Атлантиком добився», не усвідомлюючи зроблене ним відкриття Нового Світу. Оскільки тут діє кепкувальний погляд, розмовні слівця «так утнув», «ролю коміка ушварив» виявляються незаступними, як і рими: осмішився

– опинився – (в дурні) пошився – добився, дарма що вони дієслівні. У руках митця все стає на таку високу ступу, що навряд чи треба робити якісь поліпшення. Іронічні нотки, буває, переходять у вбивчу сатиру, наприклад, у сонеті 83, про хохлів, «мерзенний скот», хитрунів, що «Росію... облогою взяли», промінявши «рідний край на тиранію», очевидно, московську. А гумористичний сонет 137 про галошу й дівчину – це майже геніальний твір! Успішне змагання з Беранже.

Взагалі кажучи про мову нашого поета, треба підкреслити, що вона дуже добра, соковита, народна, багата на типово-українські вислови, напр., «не жив, а колотився вік» (сонет 148). Однак можна зробити й закид щодо милозвучності – зрідка трапляються порушення правила межислівної фонетики: «завіз в старечий дім» (140) та «із заступом в руці» (156) треба б написати лише так: завіз у старечий дім... із заступом у руці.

Косенкові сонети не погруповано в цикли, як у М. Зерова, М. Рильського чи інших сонетистів. Не збережено й хронології. Чи ліпше це, чи гірше – справа смаку. Не мають вони й назов – самі числа, а за ідентифікацію править перший рядок. Високо оцінюючи непересічний успіх автора *Пізніх грон*, безумовно значне літературне явище української літератури не лише на Заході, а й в Україні, не можна не висловити кілька застережень. Дієслівні рими трапляються в нашого поета надто часто, не виконуючи такої ролі, як у сонеті 95, навіть натякають на версифікаційну невправність, яка, щоправда, заперечується сусідніми сонетами. І друге: якщо взяти високий, урочистий тон, то не годиться в сонетному жанрі знижуватись до надто розмовної лексики. На жаль, таке проявляється. Бувають сонети, хоч і добре формально опрацьовані, але без глибшого змісту. Зрідка проскакує надмірна дидактичність, із метою «збудити до життя байдужих і поснулих» (сонет 99). «Вінок сонетів» у П. Косенка вийшов порівняно слабше.

На закінчення треба відзначити одну важливу рису Косенкових сонетів. Завдяки шестистоповому ямбові, у *Пізніх гронах* виразно домінує розлогий епічний стиль, злегка пронизаний ліричним струменем. Без цього останнього епіка не вигравала б так успішно, була б сухою. Подібне явище помітив ще М. Зеров, називаючи окремі свої сонети «сухарями». За цим жартом крилась деяка істина. У П. Косенка ліричний струмінь тече так, як електрика по дротах — дає тепло, зворушує, запалює, кидає в гнів чи екстазу радості. Таке може досягнути тільки справжній митець, майстер поетичного слова. Якщо визначати новизну в його творчості, гадаю, не можна не звернутись до полум'яного спокою Ередія. Ередійський сонет П. Косенка — це і є продовження й завершення сонетарства київських неокласиків чи класицистів. Сучасна тематика, лише зрідка з екскурсами в недавню історію, відсутність мітологічних проявів, елементи сатири (напр., у сонеті 132) чи публіцистики (сонет 146, про Євгенія Обдурмановича Євтушенка) — все це закономірне в нашого поета.

Творчість П. Косенка, засвідчена у *Пізніх гронах*, і деякі інші нечисленні книжки тутешніх авторів рятують українську літературу поза Україною від закидів у сповільненні чи навіть у заниканні нашого літературного процесу, про що згадано на початку статті. Тепер уже йде мова не про кількість, а про якість — перша зменшилась, а друга зросла. Книга П. Косенка виходить у світ, коли модернізм на Заході безупинно вивітрується, усе частіше й частіше лунають голоси про потребу повернення до класики, осучасненої осягами нашого віку. Тому не один читач, ознайомившись із цим виданням, задумливо промовить: «Ще є порох у порохівницях!» Очевидно, це будуть слова кваліфікованого читача поезії, твореної в куванні, вивіреної віками, вільної від проминальних мод і навмисне шокувальних тенденцій, що трапляються в нашій поезії на Заході.

Яр СЛАВУТИЧ

І досі згадую: широкою рікою
Поволі сунеться, здригаючись, пором.
Ми тягнем мокру линву, а старший багром
Уважно вправною орудує рукою.

Зникає берег наш, порослий осокою,
Ледь-ледь позначений затопленим копром,
А спереду незнаний берег під горбом
Поволі вирина піщаною лукою.

Тремтить напругою в руках холодна сталь,
Навпіл бутуючи ріки ясний кришталь,
і ронить крапель-сліз у річку міріяди.

Отак до берега довічного буття
Вже допливаю я, і всі мої відроди
Роню в фарватері жорстокого життя...

О вітре з-над Дніпра! Прилинь хоч на часину
І душу, спрагнену до краю, освіжи,
Що вдома діється, тихенько розкажи,
Утіш та осуши непрохану сльозину.

Про все, про все згадай, та тільки про руїну
І сльози матері нічого не кажи,
Хоч обдури мене, але заворижи
Вістками добрими про рідну Україну.

А потім до Дніпра широкого лети,
На груди матері-вітчизни упади,
Побожно поцілуй її безсмертні очі

І по-синівському зогрій та обнадій:
Ще збудуться слова поетові пророчі
Про нашу правду, нашу хату й волю в ній!

О юносте моя! Буремний мій світанку!
У вирі катаклізмів хрещене дитя!
З тобою я колись віддав би півжиття,
Щоб чужину обняти – непокірну бранку!

З тобою мріяв я про скатерть-самобранку
Тієї чужини до самозабуття,
З тобою й пережив химерне сум'яття
За ту незбагнену і дивну забаганку.

І наче в дар за це я морем небезпек
Пройшов ті всі чужини всіх і всяких Мекк,
Та чудотворної не бачив скатертини.

Так, всі заморські дива – то лише мара!
Найбільше диво з див – це ласка батьківщини,
Початок і кінець усякого добра!

Зима. Тріщить мороз. Десь каркають ворони.
Мете хурделиця чортівським помелом.
Обмерзлим бруком за похиленим попом
На цвинтар тягнуться мовчазні похорони.

Я осіняюся хрестом, як до ікони:
«Незнаний друже мій, чолом тобі, чолом,
Мир праху, мир душі, земля тобі пером,
Ти, бачу, вже скінчив життєві перегони».

Я до труни. О, жах, — трухлява, вся в дірках,
Вона ледь-ледь трималась на старих кілках,
На порох стліле віко, впало в порожнину,

А там... а там... О Боже мій! Невже ж це я?!
Ні! Ні! На самім дні, загорнена в ряднину,
Лежала молодість розтерзана моя!

«Доїдеш – напиши, – шепнула кароока, –
Та шепіт заглушив захриплений гудок, –
Напишеш – прилечу...» Заголосив свисток
І попливла в очах туманна поволока.

З тих давніх пір моя мандрівка одинока
Мене жбурляє без кінця з кутка в куток;
Напевно Бог судив мені такий квиток –
Дорога нескінченна, здиблена толока.

Бо скільки я не їду, скільки я не йду,
Ніяк нікуди не доїду, не дійду
І кароокій вилити жалі не можу

Про те, що я в дорозі все життя протер;
Та справді душу я не тим собі тривожу,
А тим, хто їй писав і пише ще й тепер...

Де ти тепер, моя пташино злотокоса?
Пригадуєш: війна, засніжений перон,
На ньому вартових татарів ескадрон
І страх – по ясиреві тризна безголоса.

Гудок. Рушаємо. Дивлюсь: простоволоса
Ти вмить рвонулася, вчепилась за вагон,
Та враз, як зграя розлютованих ворон,
На тебе хижо варта кинулась розкоса.

Я прикипів до ґрат. Перон вже відпливав,
Марніли образи, і я в ту мить прокляв
Тевтонського тюремника – «Нову Європу»,

Що світ надумала розбоями підбить
І мудру Азію – рабиню твердолобу,
Що пса примусила за голу кість служити!

Є в Нікополі гавань. Берегом Дніпровим
Над самою водою в'ється гожий мол.
З одного боку молу місто матіол
Красується під небом килимом казковим,

А з другого – Дніпро, що талом бірюзовим
Залив безмежних плавнів чарівний роздол.
Які простори осяйні без заборол
Під небом дивним, неосяжним, пурпуровим!

Давно колись, давно і я там походжав,
На милій гавані кохану виглядав...
Чому раптово так удари серце множить?

Чи в нім не защеміло вигнанця тавро?
Що серце стружене моє тепер тривожить:
Чи люба дівчина, чи гавань, чи Дніпро?

Моїм дітям

Ми з вами просто йшли. Така вже наша вдача,
Такі з народження далися нам серця.
Ми так і йтимемо несхильно до кінця,
Хоч би й спіткала нас колись якась невдача.

Життя ж бо вічний гін, а не затишна дача
Десь у півтіні запашного ялівця.
Змагайтесь, любі! Знайте: волею Творця
Гуде-пульсує в нас живуча кров козака.

І так, чимдуж вперед! Без остраху – до зір!
А тільки трапиться між вами маловір –
На абордаж його! – нехай нас не соромить!

Бо маловір'я наше, наче та іржа, –
Хто вірить, той і найтвердіші скелі ломить –
Таж людська віра – і безмежність, і межа!

Циганочко моя, далека, незабутня,
Чи не допоможеш ти отак, бува, мені
Закони фізики змінити основні,
Щоб колісниця днів спинилася могутня,

Вернулась наша юність і казкова люття
Заграла нам колишні чарівні пісні,
Щоб ми зустрілися з тобою навесні –
О, як сіятиме нам зіронька попутня!

І казка оживе в священному вогні,
І тисячі небес освітить – не одні! –
На доказ нашого безсмертного кохання,

На доказ вічності юнацької весни, –
Лиш силою твого циганського пізнання
Літа весни моєї, любя, приверни!

Неначе в казці ти розквітла дивиною
В ту дивну місячну сріблясто-білу ніч!
Не міг я відірвать на мить від тебе віч,
Красою вражений твоєю неземною.

Діяною мені здавалась ти сумною,
А я горів тоді таким бажанням стріч!
Та не судилося: при світлі тьмяних свіч
Над передчасною схилився я труною

І вперше доторкнувсь устами уст твоїх
З печаттю смертною холодною на них,
А потім в світ подався й досі в нім блукаю...

І як би я не жив – самотньо чи в гурті –
Я Милосердного щодня молю-благаю
Зустрітись нам хоч раз в загробному житті.

В її очах-щілинах – небо, мов криничка,
З живими зайчиками на таємнім дні,
Широкі вилиці і коси смоляні –
Така була між нами остівка-калмичка.

Блага куциночка... Полатана спідничка...
Дірява хусточка... Колодочки тісні...
Затиснені уста – дві брилки крем'яні...
Нескореність і міць худесенького личка...

Коли щілинки ті смертельний смуток крив,
Я зайчики живі в душі боготворив
І в тім признався їм. Звелась дугаста вія:

«Невже? Не треба... Ні... Хоч ти й не без прикмет,
Але на тебе певно жде твоя Марія,
За мною ж плаче десь незрівняний Ахмет...»

Скажи мені, моя первиночко завітна,
Чи ти й сьогодні ще виводиш ті пісні,
Що душу полонили в юності мені
В дні незабутнього для нас з тобою квітня?

Мій соловейчику! Мандрівка кругосвітня
Була б заїздила мене на чужині,
Якби не ті пісні, не ті квітневі дні,
Не усмішка твоя ласкава і привітна.

Дивись на диво з див: хоч вже не ті літа
І я тепер не той, і ти тепер не та,
І десь давно тебе обсіли вже онуки,

Ти в пам'яті моїй все той же первоцвіт,
Для мене й нині ти – і радощі, і муки,
Бабусенько моя в шістнадцять гарних літ!

І як те сталося? Напевно ти з чаклунок!
Напевно знала ти, як зілля-чар варить!
Дивись: я сивий вже, та на устах горить
І до сьогодні ще твій перший поцілунок!

Ще й досі образ твій – казковий візерунок –
Незбагнено в душі жар-птицею зорить,
Літами довгими хвилює і п'янить,
Неначе неземних світів незнаний трунок.

Чаклуночко з вогнем на пуп'янках-устах!
Загублений в далеких і шорстких світах,
Я дякую тобі за уст моїх пожежі,

За пристрасну, палку і буряну любов –
Я з ними перейду життя земного межі,
Як і життя саме я з ними перейшов!

Оле! Тремтить земля. Кривавиться арена,
Гасає зранений по ній гаками бик,
А надовкіл – бедлам, гістерика і крик,
І переливами могутня кантилена.

Аж ось і матадор: золочені рамена,
Пружиниста хода, в правиці шпада-шик,
Мулєт, багряний плащ і аскетичний лик –
На нього жде давно і слава, і геєна.

Нараз рвонувся бик, налитий люттю вщєрть,
Та спритно шпадою проколений насмерть,
Упав, конаючи, на груди матадора.

Оле! Шаліє плєбс: небачений фурор!!!
Рєвє й бїснєутьєся розлєчєна потвора,
Тимчасом, як з биком сконав і матадор!

І знов приснилася. І знов солодким болем,
Як жаром передсмертним, душу опекла,
І знов, що уляглося, з праху підняла
і серце зранила. Ми йшли широким полем,

Сідало сонце. За далеким видноколом
Ледь-ледь тремтіла ніжна золота імла.
«Дивись, – горнулася, – я все вже припасла
До нашого весілля.» Дивним карамболом

Зненацька впало сонце на моє чоло
І кров'ю, мов окропом, очі залило.
Це німець-конвоїр в сталазі полонених

Ударом чобота мене зі сну збудив
І світ розбитих мрій далеких днів блаженних
В душі моїй вогнем пекельним запалив.

Який чудовий день! В цвіту мої троянди
Сміються за вікном під сонцем золотим,
На обрії стоїть, мов кучерявий дим:
То бовваніють здалеку величні Анди.

На рейді ніжаться вітрильники й шаланди,
Свічадо моря спить під небом голубим,
Від спеки в затишку над берегом крутим,
Порепані, вмлівають жилаві саранди.

А сонце... Раптом смерч з ясного неба впав
І сміх троянд моїх безжально обірвав.
Я аж стенувсь: отак зненацька гураганний

Упав нестримний шал на мій чудовий край,
Залив його вогнем і, дикий, неблаганний,
Понищив мрій моїх трояндовий розмай!

Кохана! Хто не знає, що на гробах часу
Ніколи не буває квітів чи хрестів?
Нема туди й стежок. Хто в безвість відлетів,
Той в забуття проклав собі навіки трасу.

І за такого вже не правлять парастасу,
Ані вчитують у церкві в час постів –
Пропав, немов не жив – ні чуток, ні листів –
Без служби, як то кажуть, вийшов із запасу.

О, скільки тих могил, нескроплених слізьми,
О, скільки тих мерців забутих між людьми
На людській торговиці, спаленій грозою?!

Кохана! Помолись за наші юнь-літа
І хоч вві сні скропи цілющою сльозою
Того, хто схований живцем і без хреста...

Каракас, завжди всміхнений, сяйний і гожий, —
Як лепсько в нім зжились адобе і бетон! —
Стрункий до неба знявся красень пантеон,
На дивний обеліск віків минулих схожий.

Дивлюсь на вічність я, в цім світі перехожий:
Горить на бані хрест, немов новий дублон, —
Навіки тут спочив Libertadór Simón
Безсмертний у віках небес посланець Божий.

Згорів за рідний край Болівар в чужині
І був похований в позиченій труні,
Та в славі прахом повернувсь на батьківщину.

Коли ж наш Сімон, перемігши вічний сон,
У славі вернеться на вільну Україну
В заслужений, величний, рідний пантеон?!

Ах, місяцю, не муч... Пригадуєш, кохана,
Як ми любилися з тобою ще дітьми?
При дивнім сяйві місячнім стрічались ми,
Коли за ніччю ніч згоряла срібнотканна.

Немов статуя мармурова бездиханна,
Тулилась ти до мене вабними грудьми
І шепотіла: «Ну, візьми ж мене, візьми,
Де радість нас обох чекає довгожданна.»

А місяць, Боже мій, неначе розумів,
Як я тоді палав, як я тоді горів,
І сріблом заливав чимдуж мою пожежу...

Відтоді завжди я у ніч ясну без туч
Переступаю спокою належну межу
І стиха шепочу: «Ах, місяцю, не муч!...»

Валенсія, на жаль, це зовсім не столиця...
Украй обшарпана, смердюча і брудна,
На голім белебні сугується вона,
Немов подзьобана птахами печериця.

Вузькі вулички, строката черепиця,
Сумний Libertadbr над смородом багна,
Обідраний собор – еспанська давнина,
Осли, автобуси, облуплена в'язниця...

А сонце-душогуб старанно день-у-день
Спаскуджений людми скелястий белебень
Диявольським вогнем віками поливає...

За віщо ж, Господи, мій правий судія,
За смертний гріх який шляхами мук блукає
В тім пеклі молодість марнована моя?!

Дружині

Бредуть сумні літа, мов ті заробітчани,
Налиті муками страшних душевних щем.
Ми в лихолітті цім у Храм Свободи йдем –
Вчорашні смертники, сьогоднішні прочани.

Пліч-о-пліч з нами йдуть відвічні соловчани,
Вони у світ пішли за рідний чернозём.
Тяжка та проща наша – хитрістю й ножем
Нас нищать без жалю новітні половчани.

Помилуй, Боже, нас, не дай катам до рук,
Помилуй і спаси, і відведи від мук
За гріх єдиний наш – любов до батьківщини,

Де порядкує лютий половецький тать.
Ходімо, суджена, щоб встигнути за днини
Про душогубця правду людям розказать.

Я йду Карáкасом. Яка краса кольорів!
Який калейдоскоп небачених чудес!
Яке казкове злото сипле синь небес
На море суєти чаруючих уборів!

В химернім плетиві незбагнених узорів
Того калейдоскопу – давнина й прогрес,
Здається фантастичний пломінки експрес
Несе його увись до голубих просторів.

Колиска волі, міт безсмертний, неземний,
Карáкас, вічно юний красень чарівний,
Віками береже свою первинну вроду,

А син його Simón на бронзовім коні,
Що зорі копитами креше з небозводу,
Любується на нього німо в далині...

Учора ввечері у домі похороннім
Служили панахиду друзі по мені.
Душа моя цікава стала при труні —
Ану ж чи все іде за приписом законним?

Мугиче стиха хор. В тумані сивотоннім
Сховались лиця задоволені рідні,
Старенький піп кладе поклони неземні,
Турбуючись життям моїм потустороннім.

Шелочуть стиха друзі — хочуть покурить,
На поминки спішать, щоб грішника обмить,
Зідхають, кашляють і сунуть до порога.

«Такий порядний... Боже... Чим він согрішив?
Попав би певно він за пазуху до Бога,
Якби не віршами, а мозолями жив».

Як часто ми на тебе, Боже, нарікаєм
За те, що нам болить, за те, що нам пече,
А біль, дивись, мине, вже нам не гаряче,
І ми за тебе зразу якось забуваєм.

А знову вдарить грім, ми знов тебе благаєм,
Бо, як же: та ж біда – за комір вже тече –
Та зглянься, милосердний, та підстав плече,
Спаси і захисти – ми справді загиваєм.

Так ми вікуємо то в сплячці, то в сльозах
Ввесь вік наш на хитких життєвих терезах,
Не знаючи того, що Бог дає людині

Незвідані морські простори грозяні,
Щоб звідав кожен з нас і шторми страховинні,
І чувся шкіпером на власному човні.

Заходить сонце і небесна голубизна
Багрянцем криється по самий небокрай.
Як хороше! Земля і небо – справжній рай,
А в серці змученім моїм – тужлива тризна.

Гаразди чужини – липка, мов бруд, трутизна
Поволі плавуні стискають душу вкрай,
Поволі меркне світ – життєвий водограй,
І молодість душі тьмяніє сонцебризна.

Де ти, мій рідний краю? Де твій дивний чар?
Де пісні рідної святий цілющий дар?
Де гордий дух моєї славної дідизни?

Все з'їла чужина – прожерлива черва –
Немає, друже мій, свободи без вітчизни,
Як і вітчизни без свободи не бува!

Неначе кінофільм, уривками чіткими
Переді мною встане часом давнина:
Моя нужденна і заплакана весна
Всміхається мені сльозинками тремкими.

І я тоді заплачу, вмившись гіркими:
«О веснонько моя, замучена, журна,
Як розлучила нас з тобою чужина,
Могилами надій усіяна грузькими.»

Та рветься дивний фільм, хмаринками туман
Вкриває чудодійний пам'яті екран
І спогади мої умить нараз тьмяніють,

Як перед бурею веселий, світлий став,
А в серці вистражданім грози шаленіють –
Хто молодість мою безжально обікрав?

Я чув прегарну притчу: Сатана лукавий,
Щоб не жились люди з гожої землі,
Порозкидав по ній каміння чималі,
Повив у хмари сонце, дощ послав сльотавий.

І землю стиснув сум. Та в небі янгол жвавий,
Уздрівши людське горе, сльози та жалі,
Умить злетів на діл у непроглядній млі
І люд сумний надхнув на подвиг величавий.

Мерщій зібрали люди сатанинський крам
І збудували з нього світлий Божий Храм...
Не спімо, друзі, й ми в байдужім закамарку,

Збираймо ревно камінь наших спотикань,
Щоб збудувати з нього тріумфальну арку
На битому шляху до наших сподівань.

Вже пурпур осени моєї опадає
І за вітрами в далеч бозна де летить,
Вже скоро сірий ключ в заплакану блакить
Мене до вічної мандрівки погукає.

І я піду без слів. Лиш тільки небо знає,
Як тяжко самотою в цьому світі жить,
Як тяжко переносити... Цить, серце, цить! –
Що сльози, що жалі, коли душа вмирає?!

Так, я піду без слів, без нарікань, без сліз,
Як жив і вірував в єдиний мій девіз:
Не плач за колоском, коли згоріло поле!

А в мене того поля, власне, й не було –
Призначене мені, обшарпане і голе,
Воно ті колоски сильнішим віддало...

Коли вмирає день і марнотá кваплива
Вже сутінкам вечірнім падає до ніг,
Коли утома цілоденна на нічліг
Ледь-ледь бредє собі, півмертва і сонлива,

Коли вечірня зірка мрійна, мерехтлива
Довершує ще раз небесний свій пробіг,
Коли заходить ніч і скромний мій поріг
Переступає нишком тиша полохлива,

В самотній мій куток – оселю дивних снів –
Приходять спогади моїх минулих днів,
Як давні добрі приятелі на гутірку.

Тоді молюся я за те, що ще живу,
Молюся за свою щасливу в небі зірку
І за зворушливе з минулим рандеву...

Отак, якби купити подорож у вчора,
Щоб з'їздити в минулу юність золоту
І хоч би раз побачити єдину ту,
Що вік була мені надія та опора.

Та ба! Таких квитків нема. Та й неозора
Життєва путь не вторить пройдену версту.
Лишається – вперед – іспити гіркоту
Моєї самоти серед людського моря.

Отож, вперед, стиснувши серце в п'ястусі,
До Бога на ралець швиденько напрямці,
Щоб на порозі вічності оту єдину

Сльозою вдячності востаннє окропить –
В душі моїй повік нікому батьківщину,
Як юности, що відцвіла, не заступить!

Як часто я в думках вертаюся додому,
В далеку молодість, на сорок літ назад...
Ось місто над Дніпром, ось невеличкий сад,
А проти нього і будинок виконкому.

Я не забув ще тиху вуличку знайому
І білокорих осокорів рівний ряд...
А ось і незабутній білий палісад,
А далі й обриси омріяного дому.

Все так, як і було і, мов колись давно,
Я тихо входжу в двір і стукаю в вікно,
Але вікна чомусь ніхто не відчиняє.

Я знову стукаю — мовчить манливий світ,
І я догадуюся — люба не чекає,
Бо нині запізнився я на сорок літ...

В день похорону дружини

Альбом старих світлин, пожовклих, серцю милих,
Перегортаю я в хвилини забуття.
На кожній з тих світлин шматок мого життя,
На кожній – слід падінь і злетів прудкокрилих.

Ось діточки, ось суджена. Гурток підпилих
Веселих друзів – «грішників без каяття»,
А от скраєчку, розкуйдовжений, і я
В кумедних шкарбанах, дірявих і віджилих.

А ось... Нараз усе розвіялось, як дим, –
Чи був щасливим я? Чи був я молодим?
Чи гідний був колись найвищого причастя?

Я над світлинами невтішно зарідав –
Сьогодні суджену мою, моє єдине щастя,
Я, гірко плачучи, з душею поховав.

Гітару на стіні та очі сині-сині
Я в серці з юности у білий світ поніс,
Вогонь дівочих уст і чар білявих кіс
Живе в душі моїй літами ще й донині.

Літа! Літа! Де ви поділися, неспинні,
Де ваш, літа мої, настараний укіс?
Мовчать змарновані, лиш чути стук коліс,
Що ті літа несуть у далі негостинні.

Тремтить на стиках літ примхливе полотно,
А я, задуманий, дивлюсь в сумне вікно,
Та в мороці кромішнім грозової ночі

Анічогісінько не бачу в тім вікні,
Лиш увижаються мені в нім сині очі
І з бантом чарівна гітара на стіні...

Ще свіжо зірвану, палаючу жоржину
Мені уздріти довелося на шляху.
Я з подивом підняв її, краси криху́,
Струснув із неї пил, задумавсь на хвилину.

Яка тебе рука, красуню швидкоплинну,
В яку, скажи, годину – добру чи лиху –
Відважилась зірвати і, як ту віху,
Жбурнула серед шляху вмерти безневинну?

Чи може випадково, може просто так
Без серця і душі якийсь пустий дивак
Знічев'я смерть тобі так глупо заподіяв?

Хто ж, хто добро кому безглуздям учинив,
Хто те добро, коли і де іздуру сів
І чи діждався хто з того посіву жнив?

На сто четвертий день агонії в шпиталі
Душа її знялась в небесний вир заграва.
На третій день вдівець дружину поховав
І залишився сам-один в тяжкій печалі.

Та вже на другий день в тісній шпитальній залі
Навпроти звиклої палати він стояв
І квіти передати збуджено прохав
Його, такий недужий і хороший, кралі.

Букет чудових рож сестра без слів взяла
І, посміхаючись, в палату понесла,
А страдник геть побрів з покірністю дитяти.

І відтоді щодня, літами, з року в рік
З'являвся мовчки до знайомої палати
Із китицею рож той дивний чоловік.

Я все життя спішу. Колись я мчав до школи
І до кирпатеньких літав, як тільки міг,
А в білий світ подався – знов не йшов, а біг,
Долаючи бігом моря і сүходоли.

Я стриг наввипередки з часом, хоч ніколи
Ні разу я його, на жаль, не переміг.
Зате цей гін стрімкий мій вільний дух зберіг
І душу вповнив завзяттям Карманьйоли.

А може навпаки? Не знаю... Та ні час,
Ані життєвий невгомонний обертас
Того не сповільнили до сьогодні гону

І я на всіх парах женусь, як в давнину –
Ану ж настигну час, а там таки з розгону
Ще й молодість свою далеку дожену!

Дружині на ложі смерти

Ти знаєш, Боже мій, що на віку нічого
Я від життя мого для себе не просив.
Я тільки день і ніч тебе весь вік молив
За друга вірного вступитися слабого.

І я сьогодні знов до тебе, Пресвятого,
Прийшов з молитвою: о, будь же справедлив, —
Якщо ти, Господи, їй віку вкоротив,
То дай їй смерть легку і не карай так строго

За ті її гріхи, за ті її жалі,
Які ти їй наслав, пребідній на землі,
А осели її за них поміж святими.

Бо як же, Боже мій, накажеш розуміть:
Невже ти нас створив безвартними такими,
Що нам призначено і після смерти скніть?

Нагнувши до води свою дугасту шию,
Колись статечний лебідь сам себе уздрів
І рвучко стрепенувся – красень зрозумів,
Що час його прийшов пливти до чорторію.

Хто, Господи, по ньому з милосердя хрию
Прокаже зіткану якслід з правдивих слів?
Хто світові повість, як він його любив,
Як був закоханий у життєдайну мрію?

І лебідь заспівав. Ніколи перед тим
Він не співав із почуттям таким палким
Про землю, небо, води, далі серпантинні

І про красу земного буйного життя.
Світ занімів – тоді хвилини швидкоплинні
Скрушного лебеда злітали в небуття...

Пам'яті дружини

Йдучи наосліп шляхом людним і бурхливим,
Я синьооку чародійницю зустрів
І посміхнувся їй. Розлам дівочих брів
Шугнув здивовано метеликом грайливим

І полонив мене. Я рухом трепетливим
Узяв її за руку й з нею в світ побрів.
Метелик чарівний і день, і ніч зорів
І вів мене в незнане вогником вабливим.

Зігрітий полум'ям маленької руки,
Я йшов фарватером життєвої ріки
Упевнено, як в зачарованому трансі.

Та раптом вогник згас, фарватер десь подівсь,
І я в розкладенім фортуною пасьянсі
Один на темнім бездоріжжі опинивсь.

Вусатий, дужий рус долонею шорсткою
Змахнув з надбрів'я піт: ридваном вогневим
Назустріч темній ночі степом голубим
Спускається волами сонце за рікою.

А там, край ночі, зіронька між осокою
Жде сонце із човном осяйно-золотим,
Воно в нім переспить і з ранком зоревим
Зустріне білий світ усмішкою палкою.

Тим часом мати кличе зіроньку притьмом,
А та біжить чимдуж і молоко кругом
По небі темному невмисне розплескала...

Зачарувало диво руса-владаря,
А здалеку ген-ген за обрієм вставала
Над Руссю вже нова, небачена зоря...

Десять років послушниця Дореджана
молилась в монастирі Св. Ніни за
волю рідного краю. (З історії).

О, як молилася царівна Дореджана
За Імеретію, за батьківський престіл,
Та Бог її не чув – горіла надовкіл
Її земля від рук північного шайтана.

Холодна келія й волосяна сутана
Щодень літами крають серце їй навпіл, –
Невже г'явур її тут візьме на приціл,
Або вжене під серце лезо ятагана?

Ні! Ні! Вже вірний нукер осідлав коня,
Вже на свободу вилітає орленя, –
У чесному бою свій смертний поцілунок

Загроженій вітчизні на віки віддять!
Безсмертний той нарід, що сильних родить юнок,
Готових смертю смерть відважно подолать!

Пам'яті дружини

Кохав і я колись і, знаю, був коханим,
Горів і я колись таким вогнем святим!
Та вмерла суджена – мій добрий херувим –
І знову я один іду шляхом туманним.

Іду, але куди? Вже гостем довгожданим
Не буду я ніде, хоч був би й золотим,
Ніхто мене не жде з привітом гомінким,
Ніхто не підбадьорить словом полум'яним.

Так я нечинним став, як вбитий у бою,
Хоч шкутильгаю ще в життєвому строю.
Невже пройшов мій час довічної розлуки

З життям, що я оспівував на всі лади?
Кохана! Краще встань, візьми мене за руки
І поряд на віки з собою поклади!

I. Качуровському

Я бачив сон. Ісус у срібному хітоні
Збудив мене із кам'яного сну: «Ходім!»
Сліди мого життя у сяйві золотім
Лежали перед нами, наче на долоні.

І скрізь сліди Христа прозорі, ніжнотонні,
Переплились з моїми на шляху твердім,
Часом губилися на вигоні крутім
І десь топилися в небесному бездонні.

Тоді я до Ісуса, взявши за рукав:
«Виходить ти мене не завжди пильнував,
Не вів, не хоронив і не беріг від лиха,

Хоча у молитвах я так тебе просив».
Христос мене обняв, поцілував і стиха:
«Слідів немає там, де я тебе носив...»

Пам'яті дружини

І знову я один. Яке життя прожито!
Які подолано дороги і стежки!
Ось ми стрічаємося – в золоті хмарки,
Ось ідемо удвох – навколо чорне жито.

А в житі трупи й трупи. Скільки люду вбито
І скільки, скільки доль роздерто на шматки!
А ми йдемо вперед. Міць любої руки
Нас вивела на шлях надії тямовито.

І так шляхом надій із судженою вдвох
Я жито подолав і той чортополох,
Що щедро уродив в житті переді мною.

Та щастя це, на жаль, – скороминущий плин.
Побралась суджена моя навік з труною
І знову, як колись, лишився я один.

Нащадку мій! Коли життєві буревії
Не раз тебе в дугу безжалісно зігнуть,
Коли отруйлива щоденна каламуть
Без жалю потьмянить твої найкращі мрії,

Коли літа твої крилаті, молодії,
В безплідній боротьбі даремно промайнуть,
Ти, голубе, прозриш і власну журну путь,
І запал юности, і стоптані надії

Розважно на долоню власну покладеш,
На все роздивишся і з подивом збагнеш,
Що молодість тебе зелена ошукала,

А старість досвідна неждано завела:
Якби то молодість – краса і сила – знала,
Якби то старість – досвід і знання – могла.

Моя епітафія

Мандрівче! Зупинись і глянь на цю могилу —
Під нею спочиває пристрастей вулкан,
Що здуру спопелив свій божеський талан
І сам упень згорів, неначе дрібка пилу.

Я завжди боронив людину слабосилу,
Не дбав про вигоди, чи славу, чи гаман,
Ніколи не носив начальницький жупан,
Не кланявся в житті казенному кропилу.

Я жив для ближнього, болів щоденним днем,
Для спільного добра палав святим вогнем,
А став збиратися на лоно Авраама,

Ніхто, сказати правду, навіть і не чхнув.
Отож, хоч ти схились над правнуком Адама
І чхни, мій друже, так, щоб я тебе почув!

Не раз я думаю: чому то рідні діти
Не слухають порад досвідчених батьків?
Чому бездумно так на протязі віків
В болото кидають отецькі заповіді?

Чому, скажіть, з любов'ю виплекані квіти
Кривавлять душу нам на схилі наших днів?
Чому в чужих божницях серед кликунів
Чужому богові дають святі обіти?

За що, за гріх який в перевертні ідуть
І батька з матір'ю і гудять, і кленуть?
Чи не за те, що страдники були порядні?

Прости, читачу мій, я, бач, нервовим став –
Такі часи тепер настали безпорадні –
Чи ти, бува, себе в цих дітях не впізнав?

Українським модерністам
у розсіянні сущим.

Сонете, друже мій! Петрарки і Шекспіри
Незмінно поклонялись магії твоїй,
Та кожен з тих співців співав на голос свій
Під звуки рідної, а не позиченої ліри.

Тому то ці пісні – зразок краси і міри, –
Як справжній глас народних вікових стихій,
Лунають і донині в пам'яті людській
Хоралом ніжності, гармонії, офіри.

А як же, як же ми, нащадки Кобзаря,
Німих, окрадених, сліпих поводиря,
Як ми співаємо свої пісні завітні?

В неволі, як велить тюремник, деремо,
А вирвавшись на волю, смітнички всесвітні,
«Щоб не відстати від прогресу» гребемо...

І знову рік новий з надіями новими
До наших стукає засніжених воріт.
Ми раді гостеві: «Привіт тобі, привіт!
Ти з добрими вістками нині чи лихими?»

Якщо з лихими – йди дорогами глухими
На нетрі, на ліси, в потусторонній світ,
А з добрими – заходь, отут ось поворот,
Не зачепися, друже, крильцями тремкими.

Сідай же. Може чарку? Ні? То поможи
Нам розібратися... Та краще нам скажи,
Чому надія обростає бородою

І з бородою помирає з року в рік,
І як то, дурений такою чехардою,
Її очікує щороку чоловік?»

Мета життя – зоря на людським виднокрузі.
Поки горить вона – допоки й живемо,
А згасла та зоря – впаде на зір більмо –
І ми кружляємо сліпцями в центрифусі.

Страшна та центрофуга. У шаленнім русі
Вона мордує всіх, мов каторжне ярмо,
І, випікши на чолах страдницьке клеймо,
Кладе рядочком нас у гробовій ярузі.

У ямі безнадій. І боляче стає,
Коли на схилі літ на повен зріст встає
Жахлива, дика правда перед нашим зором:

Ми народилися під знаком сліпоті!
Тому і наше серце нас пече докором
За те, що прожили ми вік свій без мети.

На ринку в Дрездені насипана могила,
На ній звичайний хрест, а на хресті шолом.
Це тут похований, спочивши вічним сном,
Преславний юний Карл. Коли ворожа сила

Кривавою війною місто обступила,
Він став на ворога, що сунув напролом,
І, як герой, упав під рідним знаменом
За землю, що його на славу породила.

А десь далеко, там, де тихий Дін блищить,
В безкрайому степу в чужій землі лежить
Такий же молодець без чести похорону.

Що він шукав у тім змордованім краю?
Що ніс на гострому багнеті змученому Дону
І за що положив там голову своєю?

Сонете, друже мій! Скажу тобі відверто:
Хоча й давненько вже з тобою ми «на ти»,
Та, правду кажучи, нам тяжко в ногу йти,
Як не стараюсь я відважно та уперто.

Що правда – то не гріх – обточено й притерто
В тобі живуть думки під знаком простоти,
Та й рима з ритмом можуть в унісон густі, –
Все збалансовано, розмірено, простерто.

Учи ж мене – я твій від голови до ніг,
Напевно шлях мій поряд із твоїм проліг, –
Недарма у мені дзвенить душа поета,

Напоєна красою неземних чудес, –
У строгих і струнких рядках твого куплета
Я славлю, як умію, чар землі й небес.

Мені приснився сон: з косою за плечима
Постукала до мене, до господи, смерть.
«Збирайся, – каже, – Петре, вже інакша твердь
Тебе очікує за Божими дверима».

«Та ні, – кажу, – чекай. З якими це очима
Я перед Господом з'явлюся шкереберть?
Дай підготувитися, наситїтись вщерть
Усім, що нам дає нагода невловима».

«Ні, – каже, – й не проси...» Я миттю підступив
І враз стару каргу за руку ухопив:
«Хіба я жив? Хіба я за таку собачу

Житуху мушу помирати завчасу?
Уваж, – кажу, – я так намучився...» Аж бачу
Карга заплакала, обпершись на косу.

Пам'яті дружини

Поволі тане день в рум'янцях дивограю
І марнота марнот кудись тікає пріч.
Вже скоро спокоем дихне жадана ніч
І землю сном скує від краю і до краю.

Я в ніч закоханий. Вночі я поринаю
В безодні дум під сяєвом астральних свіч,
Це наші рідні, що чекають з нами стріч
В просторах вічності – небесного Синаю.

Я зачарований: в кромішній темноті
З висот небес палають зорі золоті.
Лише одна єдина з них якась туманна,

Неначе сирота заплакана, тремтить –
Це, певно, Богом суджена, моя кохана,
Мене чекаючи, з небес в сльозах зорить...

Сумна сопілочка сріблясту нитку тягне
І в спогади минулих днів мене веде:
Ось карапузик з вудкою по рибу йде,
Ось шибеник з рогаткою під сонцем смагне,

Ось беручкий студент в товстезних книгах стрягне,
Хоч з голоду на них за хвилю упаде,
Ось в Кальській штольні з кайлом сивий дід бреде
І в двадцять літ не знає, чи весни досягне.

Нараз сопілочка чомусь замовкла вмить
І спогадів моїх урвалась дивна нить...
О, як шкода мені, що я вже не побачу,

Як молодість моя вмирала навесні,
О, як шкода мені, що я вже не оплачу
Її, поховану давно на чужині...

Болить душа. Думки, неначе чорні круки,
Тривожать спокій мій і жити не дають.
Якась нав'язлива отруйна каламуть
Туманить мозок мій, мордує до розпуки.

Куди подітися від навісної муки?
Кому довіритись? Де сили зачерпнуть?
Хто з милосердя людського в мою останню путь
Складе згорьовані мої холодні руки?

Нащадку! Суде невмолимий, строгий мій!
Суди мене, як Бог велить, та зрозумій:
Як прагнув щастя я в щоденному змаганні,

Як ним натішитись я мріяв досхочу,
А нині блазнем у безумному риданні
Над тими мріями від болю регочу!

Мені приснився сон: людей велика сила
За домовиною потоками пливла.
Над похороном хмара небо облягла
І, мов жалобою, людей сумних покрила.

На кладовищі люднім щирилась могила,
Ще мить – і вічність домовину прийняла.
Я скинув капелюх, схилився спроквола –
Хай царствує душа, хоча вона й грішила...

Я осіняюся до ями – натовп зник,
Лиш збоку гробокоп з лопатою поник.
«Кого, добродію, оце тут поховали?

Напевно в цій могилі важний хтось лежить?»
«Ні, це ілюзію тут люди закопали, –
Вона їм не давала вік розумно жить...»

Я містом яюсь брів. Вмирили дні осінні
І падав жовтий лист із бронзуватих веж.
Аж бачу: тягнеться в сльозах сумний кортеж
В зідханні, в здушенім, ледь чутнім, голосінні.

В труні покійниця. Її останки тлінні
Горіли полум'ям жоржинових пожеж,
А над труною ген – небесна шир без меж
І сонця відблиски – разки дорогоцінні.

Вже й цвинтар. Ліс хрестів. Ридаючи, вдівець
Припав до мертвої: «Невже оце й кінець?
Невже? Ні, почекай... Я... Я не забарюся...»

Щасливий, брате, ти, подумав я в ту мить, –
Гріх заздрити біді, то я оце й молюся,
Молися, друже, й ти – ти мав для кого жить.

Самогубство — це гріх супроти
Бога. (З народної мудрости).

Свою Оксаночку матуся так любила
І так трусилася над нею цілий вік,
Що бідна дівчина помалу з року в рік
Від маминої ласки хиріла й дубіла.

Колись хотіла заміж — мама не пустила,
Хоч попадався і хороший чоловік,
Хотіла вдруге, втретє — наче хто зарік —
Та так з матусею в дівках і посивіла.

Здавалось би, що тут сонетові й кінець,
Якби не увірвався дівчині терпець —
Повисилась вночі, нещасна, раз під ранок,

В руці затиснувши написане наспіх:
«Як умиратимеш, матусю, наостанок
З покорою моєю забери і гріх».

Гримить театр, буяє в шалі несумірнім
У хрипі пузанів і їх помпезних краль.
Їх тішить дивне диво – молодий скрипаль
Звивається, горить в рондó шаленно-спірнім.

Іще один пасаж і в сі-бемоль чарівнім
Завмер музика. Вмить чудова пастораль
Знялася з чуйних струн і полетіла в даль,
Навіки в просторі згубившись неозірнім.

Спускається завіса, скрипка завмира,
Німіє заля. Раптом – браво! біс! ура!
Та чародій вже зник. Шкода його шукати!

В гірких сльозах він біг на самий край землі –
У нього з голоду померла вчора мати
У товстунами пограбованім селі.

Пам'яті матері

Матусю! Скільки літ блукаю я по світі,
І скільки бачив я, і скільки пережив!
Не знала бідна ти, що скільки справжніх див
Кружляє навкруги по нашій же орбіті.

А ти трусилась вік в своїй життєвій кліті,
Щоб не схопив мене який зловіщий Див...
Пригадуєш твій жах, коли я переплив
Вузеньку річечку одного разу вліті?

І все твоє життя не тільки від води,
Ти берегла мене від всякої біди,
Та, бач, не вберегла: не ріки – океани

Судилось на віку мені переплисти
І згадки про твої тривоги та омани
До санного шляху з любов'ю донести.

Хоча утратив я віддавна всі надії
З Дніпра священного напитися води,
Хоча на батьківщині вже мої сліди
Навіки замели життєві буревії,

Хоча на чужині розвіялися мрії
Вклонитись могилкам, де внуків ждуть діди,
Що впали жертвами московської орди
В кривавій віковій шаленній веремії,

Я щиро день-у-день за рідний край молюсь
І в потойбічний світ щедротно ним проллюсь,
Йдучи до Господа на праведну розправу,

І там благатиму, щоб замість будяків
У нашому краю зросли дуби на славу
І стали в обороні наших вічних снів.

Танцює дивна Чўнга. Білі птиці-руки
В благанні зводяться покїрно до небес.
З її сумних очей – таємних чорних плес
Струмують в далину благань нестерпні муки.

А птиці догори... Та ось, немов з розпуки,
Вони спадають вдїл і – чудо із чудес! –
В них диким виром непокори дух воскрес
У спаласї кохання, вїрности, розлуки.

Шалїє Чўнга у дїявольськїм танку
В гуртї її циган на вбогїм рундуку,
Але душа її в мїжзоряному свїтї –

Живе циганськїй дух – негаснучий вулкан!
Живе він на землї і в неземнїй орбітї
Так довго, як живе останнїй із циган!

Атомна війна загрожує знищенням
життя на нашій планеті. (З преси).

Яка іронія! Людина – цар планети,
Вінець премудрости і величі Творця.
Чомусь лише у цього Божого вінця
Немає ні душі, ні серця, ні кебети.

Вершитель гроз і бур планетної вендети,
Цей владний цар домудрувався до кінця:
У Богоданім царстві, наче та вівця,
Попав у ним же припасовані лабети.

Та вчувши подих смерти тих страшних лабет,
Вершитель братовбивчих світових вендет,
Гиденько, малодушно затремтів від страху, –

Чи можна так себе паскудно завести –
Самому вивести себе на смертну плаху
І власну голову за чуба піднести?!

Похід Дарія Перського в Скітію
року 521 до нашої ери скінчився
для нього поразкою. (З історії).

Корона Дарія була йому нелюба –
В ній перський володар жадав ще двох оздоб:
Щоб не наврочив гнівний Понт йому жалоб,
Щоб Скітія нараз скорилась білочуба.

Властителя жона, Атосса ласогуба,
Шукаючи в пригодах слави і шаноб,
Під'юдила царя і всіх його нероб
Іти на Скітію, хоч би яка рахуба.

Захвилювався Понт під гуркотом копит,
Упала Скітія, та не піддався скит –
Вікам в науку він вогненними смерчами

Нападника украй, дощенту розмахав,
І на порозі вічності у темінь ями
Атоссу побіч себе заживо поклав.

Немилосердний час жнива свої збирає,
Як здирщину збирав колись монгол-баскак —
Не тільки роки — таж надію цей варнак
Душі невтішної останню відбирає.

Як злодій уночі потиху забирає
Останній в бідака припасений глевтяк,
Так непомітно, крадькома і цей відьмак
Нас без жалю до тла, до нитки оббирає.

Немилосердний час — жорстокий життелям —
Нещадно старить всіх, та не старіє сам
І пилом забуття безперестанку криє

Перейдені стежки і дурня, й мудреця.
Тому то справді з нас ніхто не розуміє
Початку нашого і нашого кінця.

На камені різьба – печальна мати Божа,
Внизу вінчальний перстень в дзюбі голубка,
Розірване кільце лаврового вінка
І дивна, мов жива, в тернах розкішна рожа.

Навколо каменя з левкоїв огорожа
І сум порослого травичкою горбка...
Це тут похована трагедія людська, –
Хороша дівчина, порядна, чесна, гожа,

Ждучи на милого у храмі до вінця,
Померла бідна з горя на руках в отця,
Почувши, що в дорозі з друзбами до шлюбу,

В нещаснім випадку коханий смерть знайшов –
Здається, перстень падає з тремкого дзюба,
А з рожі пелюстки краплисто ронять кров.

Кому ви служете, запроданці-поети
Украї замученої рідної землі?
Тому, хто вас годує з рабської ріллі,
Чи тим, хто вас в Москві шаткує на котлети?

Ідеї, кажете? Брехні апологети!
Хіба ж ідея це – медалі та рублі?
Заради лакомств на ідейному ослі
Ви пробираєтесь на дарові бенкети.

Що ж, бенкетуйте і дуріть дурних людей
Від імени чужих облудливих ідей,
Але настане час, коли нарід без суду

За каїнову службу, пси, вас розіпне,
Здере з очей своїх чужих ідей полуду
І вас, запроданці, навіки прокляне!

До смерти змучений скаженим днем роботи,
Я ледь живий додому якимсь волочивсь.
Для чого, думаю, на світ я народивсь –
Для мук на каторзі щоденної гризоти?

Іду, аж гульк: на хіднику серед брудноти
Обірваний сліпець під тином примостивсь.
Він страшно жовтими білками в світ сльозивсь
І жалісно квилів про ласки і щедроти,

Даровані для миру Господом-Творцем,
І славив небеса за те, що, хоч сліпцем,
Він все-таки живе і славить ім'я Боже

За кожний Божий день прожитий на землі.
І я подумав: Петре, як тобі негоже
Здоровому, як віл, вдаватися в жалі?

Хвилюються, шумлять безмежні океани,
Тремтять і гнутья щогли наших каравел.
Ми йдем всліпу – ні Божих, ні людських світёл –
Лиш хмар потріпаних безкраї каравани.

Ми йдем і йдем вперед. Крізь штилі й гурагани
Ми йдем у пошуках незнаних ще земель,
Та скільки ми не перетнули паралель,
Скрізь морок і гладінь. Мовчать сумні Тріани.

А ми все йдем вперед. У нас все той же румб!
Ми переконані, як і дивак Колумб, –
Лише за обрієм ми знайдем, що шукаєм,

Бо тільки, тільки там ключі до таємниць!
Отож, лише вперед! Ми сміло направляєм
Біг наших каравел на спалахи зірниць!

В гербі ірландського повіту Ульстер,
де знаходиться місто Денлюк, поміщена
скривавлена рука. (З історії).

«Хто перший допливе до берега Денлюку, –
Гукнув Мек Квілен, – той там буде володár!»
Мек Данелл гримнув: «У Денлюці буде цар,
Хто перший покладе на берег власну руку!»

“I do agree!” – І вмить з луною перегуку
Рвонулася вперед одна з метких байдар,
За нею друга ринулася під звук фанфар,
Немов прудка стріла з невидимого луку,

Душа Мек Квілена тремтить, як тятива,
Бо вже до берега Мек Данелл доплива –
Невже він стане повелителем Денлюку?

О, ні! Тут власну кисть Мек Квілен рубонув,
Через противника на берег кинув руку
І струни дивної легенди заторкнув.

Антоніні й Жоржеві Туралічам

І знову ми зустрілись, друзі днів юнацьких,
І знову, як колись, сердечно обнялись.
На мить завмерло серце, сльози полились –
Де юність наша – чар далеких днів бурлацьких?

Де давній запал наш? Де вихор ігор хвацьких?
Де славний наш девіз: умри, а не корись!
Де мрії здибити хиренну землю ввись
І визволити світ від чітукарів дивацьких?

• Все, все минулося! Життєвий буревій
Забрав і запал наш, і чар юнацьких мрій,
І спопелив ущент надії молодечі –

Ми стали Робінзонами на схилі літ –
Самі, без наших П'ятниць, наші дні старечі
Ми зустрічаємо, як нереальний міт.

Я в срібнім літаку. Гарненька стюардеса
Мене чомусь бентежить ладністю манер.
Навколо мене хмари коті й габанер,
А за вікном – ген-ген криштално-чисті плеса.

Під мірний шум моторів джета-геркулеса
Я поринаю в роздуми. Не відтепер
Мандрую по світах я і яких химер
Не бачив по дорозі людського прогресу!

Найбільше з тих дивацтв – це те, що чоловік
Відважно осідлав технологічний вік
І ринувся притьмом у зоряні простори,

А пристрастей своїх печерних не здолав,
Не взяв до рук їх так, як брав науку в шори
І з ними, на біду свою, пустився вплав.

Говорить до нього Ісус: «Уставай, візьми ложе своє та й ходи». (Св. Івана, 5-8).

Буває, що й до мене сум надійде в гості.
Тоді ми поринаємо у давнину.
Я сумові кажу: «Хто нашу чарівну
Вітчизну розіп'яв на рабському помості?

Хто винен в нашім віковичнім голокості?
Хто напустив на нас байдужости ману?
Хто, зрештою, колись пробудить нас зі сну
На пограбованім сусідами помості?»

Німує давній сум. І звиклий рій думок,
Неначе гаддя переплетений клубок,
Мене відчаєм безнадії огортає, —

Чи діждемся ми колись того газди,
Що дух наш розкує, завзяття розгнуздає
І гримне нам з небес: «Народе, встань, і йди!»?

Біжить дівчатко-крихітка, а вслід матуся,
Сама ще, як дівчатко – юна, молода,
Боїться за дитину – таж земля тверда –
Впаде дурнесеньке, пораниться котуся.

Я закриваю очі: мама вже бабуся
І ледве тюпає – тяжка її хода,
А з нею не дитина – осяйна зізда.
Я все ще фантазую далі і сміюся,

І бачу молодця, і молоду в фаті,
Прегарне вінчання, присягу на хресті,
А далі дві бабусі, знов зізда-дівчатко

І знов... Я відкриваю очі – в далині
Біжить матуся, а попереду малятко
І знову: «Не впади, корусенько, мені...»

Про неї здавна мріють злодії й поети,
За неї віддають і золото, і трон,
Для неї не шкодують царствених корон,
Її на всі лади вихвалюють естети.

За неї йдуть на смерть, на муки, на багнети,
Або спускаються на саме дно – в притон,
До неї нерозважно, радо йдуть в полон
І позбуваються свободи і кебети,

Для неї пишеться і топчеться закон,
До ніг її кладуться успіхи погон,
Чия б там не була кінцева перемога,

Чия б не пролилася в тій різниці кров.
Хто, хто ж вона, ота така метка небога?
Єдина в світі сила на землі – любов!

Ярові Славутичеві

О, як люблю я слово материнське, рідне,
Таке привітливе, хороше і просте!
Воно зродилось там, де сонце золоте
Голубить, ніжить поле батьківське дорідне.

Де небо голубе, безмежне і погідне,
Колись дитинство пестило моє святе,
Де зоряне шатро дивницями цвіте,
Спалахує і гасне, міниться і блідне.

Херсонщино моя! Легендо вікова!
Колиско лицарів! Царівно степова!
Як я закоханий в твою, мій краю, вроду

І буйним степом зачарований твоїм, –
Яка краса і сила нашого народу
В твоїм пульсує слові, мужнім і яснім!

Ціною неймовірних жертв і
страждань ірляндці борються
за свою незалежність. (З преси).

Учітеся, брати, в Ірляндії святої
Любити рідний край без всякого «якби»,
Схиліться перед героями доби –
Їх Бог благословляє у тяжкій двобої.

Віват, Ірляндіє! Твої хоробрі вої
Учора Альбіону віддані раби,
Сьогодні в полум'ї страшної боротьби,
Звільняються від пут неволі вікової.

На окупанта – бомб! Його закон – в огонь!
За ним його мораль і звичай угодони!
Та разом з окупантом і його законом

Під кулю зрадників – продажних земляків!
Чи не пора вже й нам ірляндським аквілоном
Дихнути і на наших хижих гончаків?

Ганні Рудницькій

Моя скрипалочко! Немов перед святою,
Перед тобою я хилюсь за дивний дар,
Яким тебе відзначив Вишній Володар,
Щоб ти в серця людей вливалась добротою.

Моя голубонько! Жорстокою п'ятою
Життя з людини витиснуло Божий чар,
Людина втратила благословенний жар
І, охолонувши, завмерла марнотою.

Тож Провидіння з племінкої висоти
І шле на землю янголів таких, як ти,
Щоб омертвілий дух людини воскресити,

Щоб розтопити скуті кригою серця,
Щоб душу людськістю людині оросити,
Щоб кожен з нас в душі своїй відчув Творця.

Звідкіль ти, дивна Русе? Владний вир відваги,
Колодязь мудрости і море небезпек, —
В тобі втопився навіть твій хрещений грек
І в Лету канули впорядники-варяги.

Куди поділися ті орди та ватаги,
Що нищили тебе в мороз і в пору спек?
З яких страшних ти виривалася пащек,
Які безвиглядні ти виборола змаги?

Як твердо йде вперед прамати горда Русь!
Нащадок русичів, я з радістю дивлюсь
На дивний твій похід по давньому закону, —

Незбагнена! Проснись, полуду скинь з очей,
На повен зріст устань, і бурю з розгону
Зсади й московського драпіжника з плечей!

В житті до всього можна звикнути, мій друже, –
До болю, до нужди, до жінчиних афер
Чи то до тещиних, чи тестевих химер,
Хоч, правду кажучи, ви любитеся не дуже.

І серце страдницьке, замучене, недуже,
Все витерпить в житті – і дикий змаг кар'єр,
І заздрість, і шантаж, і звиклу мсту мегер,
І, навіть, нидіння часами волоцюже.

Все, друже, витерпиш і все перенесеш,
Найглибший океан страждань перепливш,
Сумирно несучи весь вік до домовини

Свої розчарування, болі та жалі,
Але порадь мені: як звикнуть до чужини
І як забути чари рідної землі?

Чому, сонете мій, такі ми невеселі?
Чому настроєні так часто на мінор?
Скажи: де нам знайти акорди на мажор?
Де сховані вони? В якій живуть оселі?

Криваві пережив з тобою я хурделі
І чудом виприснув живим із рук потвор,
З тобою пережив діпівський клятий мор
Та й почвалав у світ духовної пустелі.

Широкий білий світ! І люду в ньому тьма!
А перейди той світ – людини в ній катма!
То де ж тут знайдуться акорди для мажору?

Де знайдуться слова біль серця втамувать?
Шукаймо їх в труді! З небесного простору
Не падає будь-як найменша благодать!

Колись давно-давно, як турки Візантію
В пожежі та крові назавжди загребли,
До них фанаріоти слугами пішли,
Щоб пережити в тиші знищення стихію.

Коли упала Січ преславна, то й Росію
Ще гірші хитруни облогою взяли,
Та тільки це були не греки, а хохли,
Що проміняли рідний край на тиранію.

Слустися, Господи, з незміряних висот
І впорай власноручно цей мерзенний скот –
Даруй такі йому хижацькі, гострі зуби

Укупі з полум'ям служницької жаги,
Щоб він скоріш довів пройдисвітку до згуби
Та заодно і сам пощезнув до ноги!

... Встань же, Боже!
Вскую будеш спати,
Од сліз наших одвертатись,
Скорби забувати?

(Т. Шевченко, «Давидові псалми», XLIII)

Я знаю, Боже наш, що ти в тяжкій турботі,
Що Ти один для всіх назавжди, на віки,
Тож вислухай мене: з чиєї бо руки
Мій рідний край – тюрма, цвинтарище в скорботі?

З чиєї ж бо руки обдурений, в гризоті
Тюремникові люд мій служить залюбки,
Йому протоптує нові й нові стежки
І гине на його ж скривавленій колоді?

Невже Ти, Боже, й нас створив на перегній?
Невже? Якщо, це так, то, прошу, злагідній,
Бо де ж твоя любов до власного створіння,

Що кров'ю підпливла у вічній сліпоті?
Невже даремними були оті терпіння,
Яких твій син зазнав за всіх нас на хресті?

Синові

Не йди в життя, мій сину, втертим шляхом креза,
Тримайся віддалік користолюбства мзди,
Не лизь і в знать – собі не наживай біди, –
То з діда-прадіда чужа для нас трапеза.

Нікого й не суди, бо осуд гірше леза
Оскардженого всує зранить назавжди,
Неправди і за батька свідчити не йди,
Бо наговір – це Юдина лиха імпреза.

Не для наживи ми приходимо на світ,
Не ради почестей ллемо щоденний піт
У вирі пристрастей, обману й колотнечі.

Ні, ми приходимо для іншої мети:
Покласти біди немічних собі на плечі
І їх без нарікань усе життя нести.

Я, Творче неба і землі, тебе питаю:
Невже ти нас таких, як сам єси, створив?
Чи ти, бува, нас, Господи, не піддурив,
Щоб ми собі не чулись, як скотина з плаю?

Чи може, Боже наш, якраз та глина з раю,
З якої нас колись ти старано ліпив,
Була бракована? Чи, часом, не кропив
Ти нас свяченою водою з того краю,

З якого, вибачай, нам в душу влазить скот,
Паскудний, мов безрога, злий, як бегемот,
І нищить сіячі тобою ж, Отче, рожі,

З якими ми збирались жити і рости?
Отож, як бачиш, Батьку: ми на тебе схожі
Лише назовні, решта ж — роги і хвости...

Засніжені шляхи, запилені дороги –
І радість, і журба моїх юнацьких днів,
На ваших перехрестях я колись мужнів,
На них перемагав і падав від знемоги.

Далекі, грізні дні смертельної тривоги,
Надій і сумнівів, і фантастичних снів,
Як з вами бунтувався я і пламенів
В трагічному кільці життєвої облоги!

Та все минулося: і фантастичні сни,
І сум, і радощі, і сумніви весні,
Забулись мандри по чужині негостинній –

І все розвіялось, як сизий поля дим,
Неначе я не був в облозі страховинній,
Неначе я не був ніколи молодим.

Суворий діду мій, і ніжний, і добрячий,
Шкодá – тебе давно нема серед близьких,
А то я розказав би, що і я з таких,
Ну, от, таких, як ти – завзятий і терплячий.

Чи я не твій онук? Чи я не син козачий?
Чи я не витерпів, як ти, тортур тяжких
Від різних «доброчинців» хижих і метких
За наш чудовий край, за мій нарід незрячий?

В житті я просто йшов чи по сухім, чи вбрід,
Але не зрадив зроду наш кремезний рід,
Не називав себе непомнящим Іваном,

Пишався іменем і славою батьків,
Тож кланяюсь тобі онучечком Богданом,
Гордися правнуком – він теж із козаків.

Колись я бачив жах: тримаючись за мари,
Брели живі мерці – в лахміттях кістяки,
А навкруги – кільцем вівчарки й німаки, –
То наших полонених гнали до кошари.

Причаївсь мерзлий брук, завмерли тротуари,
Лиш в небі крикали сполохані граки...
Нараз з-за рогу вирвались якісь жінки
І кинулись до мар,та вартові гусари

Вмить із суворим "Halt!" метнулись до жінок.
Почулись постріли. Мов стятий колосок
Упала перша з них. Шарпнулись полонені,

Та варта враз до них: "Zurück! Verboten! Halt!"
Ще мить – і спалахи оглушливі вогненні
Укрили трупами бруківку та асфальт.

І знову я в краю, в яким, бідою гнаний,
Колись і затишок, і спокій відзискав.
Я полюбив той край, хоч в серці і прокляв
Скитальщину жорстоку— молох неблаганний.

Я зблизився з людьми і мир такий жаданий
Мені блаженством душу змучену залляв,
І я немов воскрес, немов з могили встав
І кроком став твердим на шлях обітований.

Тобі, господарю гостинної землі,
Поклін одвічний мій – мої страшні жалі
Ти розділив зі мною в пору невеселу,

Скитальцеві не давши вмерти завчасу.
Креоле, друже мій! Тебе й Венесуелю
Я в серці вдячному до Бога донесу!

Якщо життя тобі, мій друже, не вдалося
І на лану твоїм лише вродив кукіль,
Якщо стежки твої покрила заметіль
І манівцем тобі блудити довелося,

Якщо в житті твоєму друга не знайшлося
І не було з ким розділити хліб і сіль,
Якщо тебе весь вік мордує прикрий біль
І серце кров'ю мук страждання запеклося,

Затисни в п'ястусці нелюдський свій відчай
І старість спокоем розумним увінчай,
Бо хто не зазнавав і хто не відав болю?

У кого з нас в дорозі не ламався віз? —
Не всім однаково послав Всевишній долю,
Але ніхто ніколи не живе без сліз.

Нещасний мій нарід! Мільйонними хрестами
Позначив шлях його страшний егоцентризм,
За це його в Москві колесував царизм
І вистелив Сибір його ж таки костями.

Віками дурений і битий до нестями,
Він сліпо кинувся в облудливий марксизм,
Знайшов чужих богів, став чемпіоном схизм
І сам себе поставив на краєчку ями.

За кого не вмирав хоробрий мій нарід,
Яких не розтоптав народів і свобод,
Де не освоював пісків, боліт і прерій,

Щоб залишитися самому жебраком?
Дисциплінований творець чужих імперій,
Ще й досі вдома нидіє він кріпаком.

Життя – мандрівка фантастична, неспокійна –
Кому як випаде: то пішки, то конем,
То з вантажем тяжким, то просто порожнем
Долатимеш його. Твоя зоря стихійна

Світитиме тобі з висот небесних, мрійна,
Чудовим, неземним, божественним вогнем
І найтемніша ніч тобі засяє днем –
На те ж вона і є мандрівка фантазійна!

І як би ти не жив, куди б і як не йшов,
І скільки б ти не стер грубезних підшов,
В твоїй мандрівці ти безсилий і безвладний,

Як вітром зірваний безпомічний човнець,
Ти – забавка Творця, ти – витвір безпорадний,
Чи владар ти який, чи в полі бідний жнець...

Пам'яті Людмили Демиденкової

На все є засоби віддавна і наука
Все може змірити і вздовж, і вширочінь:
І щонайвищі гори, і морську глибінь,
І коло, по якому мчить земна опука,

І скільки в небі зір, і що воно за штука
Та життєдайна дивна сонячна жарінь,
І звідкіля взялася на землі цвітінь –
Геть чисто знає все та пильна самоука.

Здавалося б, настав благословенний вік
І мусив би радіти щасний чоловік –
Він подолав уже глибоке темне море, –

Якби наука ще на крок вперед пішла
Та й зміряла в серцях людей нелюдське горе
І в морі небуття втопити помогла.

Вже гірше, ніж Колумб, ніхто не осмішився:
В Італії родивсь – Еспанії служив,
До Індії збиравсь – в Америці блудив,
Не знаючи і сам, де справді опинився.

Та так, як він, ніхто і в дурні не пошився:
Вмираючи, не знав, що світ новий відкрив
І до могили передчасної твердив,
Що впрост до Індії Атлантиком добився.

Так промислом Господнім дивний арлекін
Із темряви віків ступив на слави кін
І ролю коміка ушварив без суфлера.

Та так утнув, що і до нині ще втямки –
Для світу за життя він був за браконьєра,
А вмер – безсмертним залишився на віки!

Сонете, друже мій! Мій щирий побратиме!
Скажи: за що нас б'ють і плакати не дають?
За прозу наших снів? За наш нехитрий путь?
За брак фантазії? За серце одержиме?

Дошкульно б'ють. А хто ж, хто нас у світ вестиме?
Хто таємниць краси нам витлумачить суть?
Де ті, що в Храм Прекрасного нас поведуть
І там покажуть нам Божественне Незриме?

Де ви, народних душ умільці-різбарі?
Де ви, прославлені борці-каменярі?
Де ви, тонкі знавці сердечної палітри?

Не бийтесь, а прийдіть і нас добра навчіть,
А ні – то незаслужені закиньте мітри
І Храм Прекрасного собою не скверніть!

Ганні Солодченко

Дивись, Ганусенько, як листячка осінні
Зриваються, летять і падають до ніг.
Дивися, придивляйся, як безжальний сніг
Їх криє саваном у смертному горінні.

Дивись, голубонько, в якому омертвінні
Той саван листя умираюче обліг,
Дивися, придивляйся, як мороз поміг
Скувати все життя у їхньому цвітінні.

Отак і наші дні, як листячка марні,
Летять і падають за нами по стерні
Жорстокого життя, що душі нам скололо.

Хто спинить їхній лет на схилі наших літ?
Хто, хто ж розірве вічності магічне коло
І нас перенесе в непроминальний світ?

В грудні 1647 р. Б. Хмельницький
прибув до Запорозької Січі на
Микитиному Розі. (З історії).

Просторсю горою Никопіль убогий
Обшарпані хатки розкидав над Дніпром,
Споконвіків їм наділяє золотим добром
Ласкавий з моря легіт, теплий і вологий.

А за горою степ, хвилястий і розлогий,
Розкинувся під світло-голубим шатром,
Внизу під містом очеретяних хором
Змагається з рікою берег круторогий.

Колись на цій горі серед страшних заграв
Славетний смолоскип свободи запалав —
І воля наша народилась, довгождана!

Пливуть глухі віки, але гора не спить,
Вона чекає на новітнього Богдана,
Про смолоскип і про жадану волю снить.

Не мстись, нащадку мій, за кривди днів минулих
І не розмінюйся на дріб'язок образ
Та не вдавайся по-дитячому в екстаз
Від лун уявних дзвонів наших, затонулих.

То все мара. Обходь сентиментальних, чулих
Та будь твердим і непорушним, як алмаз.
Ніколи не забудь, що наш дороговказ –
Збудити до життя байдужих і поснулих,

А потім вдарити й зірвати ті мости,
Які нас завели до рабства й темноти –
Втопити ідолів чужих у власних душах

І воскресити славних, рідних нам богів,
Тоді й розвидниться у непроглядних пуцах –
І ми доберемось до отчих берегів.

Зима. Хурделиця. В мою сумну хатину
Впозають сутінки, вкладаючись до сну,
А я з кутка в куток топчу самотину
І тчу зі спогадів химерну скатертину.

Її основа – лет душі на Україну,
Де я лишив мою незрівняну весну,
Її уток – це біль за клятву чужину,
Яка мене живим поклала в домовину.

Узори-хрестики на білім полотні –
Мої змарновані літа на чужині,
А квіти – це жалоба слізна на могилі

Моїх потрощених нещастями надій, –
Молю тебе, хурделице, зберись на силі
І розметай мій сум, як в казці чародій.

Дівчатко-пуп'янок, узявшись за спідничку,
Вистукує під спів на самоті танок:
«Хто скаже милому про рій моїх думок –
У серці він давно, хай прийде у світличку.

Прийди, прилинь до мене вдень чи в темну нічку,
Я вже і лялечку сховала в сундучок;
Нехай вона не чує зайвих балачок –
Навіщо знати їй про нашу таємничку?

Прийди, коханий мій, як буду я сама,
Прилинь, прилинь тоді, як матінки нема,
Прилинь...» Де не візьмись матуся:

І де навчилась ти, скажи, таких дурниць?»
«Пробач... Не гнівайся... Це я співати вчуся,
Як ти, коли до нас приходить дядько Гриць.»

Вперед, мій човнику! Вперед, вперед без страху –
Вже скоро перевіз, а там – навік причал!
Що ж, прощайте, хвилі! Ваш нестримний шал
Мене зачарував фантастикою змагу!

Нездолані, гуляйте! Хоч не раз на плаху
Мене притьмом виносив ваш дев'ятий вал,
Де поцілунок смерти – звиклий ритуал –
Несхибно пантрував мандрівника-невдачу,

І шкаралупину мою топив не раз,
Я не втрачав на дні шукань дороговказ
І не губився в сказі бур жаских, життєвих.

Таж я народжений не для журби і сліз!
Тож заверніть мій човник до надій хвилевих,
Де квітами утіх укритися перевіз!

Не спалося. У мороці переді мною
Потроху виринув дівочий силует.
Так, це вона, вона – і серги і берет
І брошка на береті з пряжкою сталлюю.

Я затремтів. На мене справжньою манною
Пахнув мій перший і єдиний серця злет –
Юнацький пам'ятний, болючий мій секрет,
Похований давно черствою чужиною.

Я почуттями днів далеких спалахнув
І рвучко в темінь ночі руку простягнув,
Та замість милої на мене глянув череп

І смертоносним вищиром обдарував;
Мене той вид ударив, як свинцевий келеп –
Невже десь любої життя хтось обірвав?

Свій трудний, довгий вік різьбар прожив аскетом –
Не був одружений, хто знає чи й любив,
Літами безупинно день і ніч різьбив
Старано, пристрасно і з дивним пієтетом.

Зужитим молотком завзято, мов кастетом,
У вічних пошуках дивак граніт дробив;
Якби йому в трудах Творець не пособив,
Умер би мрійник не оспіваний поетом.

Та раз одного дня під вправним долотом
В іскристій брилі ожила, немов фантом,
Казкова статуя краси – дивацька мрія.

Мистець, ридаючи, до каменю припав:
«О, як тебе кохав я, як тебе леліяв
І як усе життя на тебе я чекав!»

Дороги чужини! Чи з волі Саваота,
Чи з примхи недругів, я з берегів Дніпра
Подався вами в світ у пошуках добра
Тоді, коли над вами звисла катастрофа.

Стежини мук моїх! Життя мого Голгота,
Юнацьких днів моїх нав'язлива мара,
Ви вбили юного фантаста-пісняра
І кинули його в безодні Діккергофа.

У темі тюринзьких штолень, в кам'яній труні,
Гіркі мої ви поховали навесні,
І світ рожевий мій жалобою покрили;

Спасибі за науку, вбивці без жалю, —
Я не забуду вас до самої могили,
В яку ви схоронили молодість мою.

Я чув колись давно, як говорили люди,
Про тих, що без душі, вікуючи, живуть,
Неправда, думав я, того не може бути –
Невже на світі справді є такі маруди?

А може, я гадав, то все лиш пересуди
І звичайнісінька пліткарська каламуть?
Хто здібний впорожні пройти життєву путь
І не скотитися на саме дно облуди?

Отак міркуючи, я став на шлях шукань,
Йдучи ним до кінця несхибно без вагань,
Поки не піднялася таємниця завіса –

О, як заплутана трагедія людська!
Душа бо є у всіх – чи від Творця, чи біса –
Вона є в кожному із нас, але яка?

Минає довгий день. Вже дзвонять до вечірні.
Малиновий гуде над Божим світом дзвін.
Шляхами битими ген-ген з усіх сторін
До церкви стомлено бредуть мовчазні вірні.

Сумує дзвін. Його удари рівномірні
Породжують і в мене дум химерний гін:
Премудра мати-вічність – в ній життя і тлін
Твердим законам неминучости покірні.

Руслом широкої нестримної ріки
Ніким не злічені пливуть німі віки
І за собою геть несуть усе спроквола...

О неминучосте! Спинись на мить: сливе
От-от вже Флегетоном і моя гондола
У море вічності навіки відпливе...

Колись за звичаєм молились на дорогу –
За подорожніх, що збираються в світи,
А я ввесь вік мандрую – як же далі йти,
Не помолившись і мені належно Богу?

То я оце й молюсь: «Зніми тяжку облогу,
Мій Господи, з людей, позбав їх суєти,
Надхни і врозуми, навчи і просвіти
Любити білий світ, подай їм осторогу.

Скажи, що ти їх долю їм віддав до рук,
Що кожен батько й син, що кожен дід і внук
Усіх епох і рас, країв і континентів

Свій іспит вирішальний зрілости складуть
Лише тоді, коли без зайвих аргументів
Стареньку землю від руїни збережуть».

Щоб утвердити послух, лютий цар всевладний
За грати Слово посадити наказав,
Та тільки за крилатим засув забряжчав,
На землю опустився морок непроглядний.

І враз кошмар і страх, гнітючий і безладний,
Людей жажливими видіннями скував.
На radoщах велитель руки потирав,
За спокій і порядок тішився докладний.

Однак тюремники біди не встерегли:
Святкуючи свої заслуги, запили,
І Слово випурхнуло в двері неприкриті

Та й знову стало людям істину гласить;
Псарі ж, своїм мучителем за шкоду биті,
Взялися за нарід, щоб Слово заглушить.

Я виріс на Дніпрі, в Микитиному Розі,
Де наш Богдан збирав розбурхані полки.
Сьогодні в тих степах і Байди, і Сірки
Затягують очкур в кріпацькому колхозі.

Чи в спеку під дощем, чи взимку на морозі,
Чи правлять короновані, чи босяки,
Віками дурені сумирні кріпаки,
Вони бредуть, мов ті воли, в чужім обозі.

І диво: гамірний обозний скрип і шум
Породжує в степах якийсь зловіщий сум,
Що з року в рік щодень кривавою сльозою

Спадає на журний кріпацький переліг –
Тут грім колись ударить і грозою
До боротьби пробудиться Микитин Ріг!

Чи нам потрібні нескінченні панахиди
На згадку про гіркоти визвольних невдач?
До чого цей плаксивий ритуальний плач
Від криги Арктики до криги Антарктиди?

Навіщо академії-ефемериди,
Де з легкої руки мастак-доповідач
На наших же очах, мов цирковий трюкач,
Нам визволяє Київ, море і бескиди?

Нам треба вчитися таких архинаук,
Щоб наше вибити з чужих, ворожих рук
Не сумом панахид чи культами містерій,

А окликами Єрихонської труби
Підважити основу тих страшних імперій,
Що нас живцем століттями кладе в гроби!

Якщо, мій друже, ти не полководець знатний
І твій «іконостас» не в славних орденах,
Якщо не академік ти і не в чинах,
А так собі – маленький гвинтик позаштатний,

Якщо ти не боксер чи комік добре платний,
Якщо ти не всесильний мандрівний монах,
Якщо ти не циркач, не їздиш на слонах,
Якщо ти не багач якийсь багатократний,

Якщо ти не відкрив незнаних ще земель,
Якщо ти в космосі не збудував осель,
Або не полічив піску в усій вселенній, –

Не дбай! Коли хоч раз ти голову свою
За ближнього свого кладеш у час шаленний,
Ти будеш перший серед праведних в раю!

Немає двох шляхів, однакових на світі,
Хоча вони й ведуть до спільної мети,
Немає двох сердець такої частоти,
Щоб бились в унісон по тій самій орбіті.

Немає двох умільців, щоб в однім гамбіті
Запевнили собі тріумфи марноти,
Немає двох світил, що в чарах ліпоти
Однаково б цвіли в астральному зеніті.

Такий закон Творця на небі й на землі:
Все повертається на власному верлі
З печаттю неповторности в єстві та русі,

І в цьому сенс, краса і сила наших драм –
У сплеті протиріч та їхній завірюсі
Вулканитиме вічно наш життєвий храм!

Українським утікачам 1945-47 р р.
Бад-Герсфельду (Західня Німеччина).

Вам, оборонцям Бад-Герсфельдської облоги,
Поклін доземний мій – ви гицлям не здались
І, заарканені, себе не відреклись,
Катам навколішки не кинулися в ноги.

Ви все перенесли – насильства і тривоги,
На хитрий підступ не пішли, не продались;
Хоча за вас притьмом всі недруги взялись,
Ви з честю встояли в бою до перемоги.

Ви втримались перед навалою брехні,
Розбою й шантажу московської тічні.
І я між вами був, клав душу на колоду

В тім пеклі, як і ви, за бути чи не быть;
У вас же я й навчивсь біду долати з ходу,
Яка б там не була в дорозі каламуть.

Колись давно-давно, ще вдома в Україні,
Я чув бувальщину про наш чудовий край.
Казали, що колись Господь первісний рай
Був примістив у нас, на нашій батьківщині.

Та наші люди з'їли по пустій причині
На бідного Адама: він, мовляв, гультяй
І, ясно, як велить наш рідний обичай,
«Де слід» і донесли про «справи несумлінні».

Господь покликав янголів: «Переведіть
Деінде рай, а тут геєну сотворіть,
Бо, бачу, цей нарід – для пекла матер'ялець,

Такий вже заздрісний, що шкода тратить слів».
І з того часу з нас не тільки топлять смалець,
А й вишкварками з нас годують лютих псів.

Страшним бульдозером моя епоха дика,
Під себе підминаючи стрімкі віки,
Безжалісно старі розорює стежки
І щириться на світ – шорстка і лжеязика.

І людських помислів, і їхніх дій владика
В ім'я ідей, вона кладе людей в гробки,
В ім'я ідей весь світ шаткує залюбки
І з мертвих, і живих дере ідейні лика.

А зорані стежки кривавляться вогнем
І поступ мчить по них шаліючим конем
У трансі дивного якогось безрозсудства, –

Даруйте прози всюдисущі ланцюги:
Така моя епоха – ради щастя людства
Вона саму людину нищить до ноги.

Я йду. Безмежний степ лежить переді мною,
Поораний ярами вздовж і вширочінь.
Заходить зблякле сонце. Неба голубінь
Поволі криється жалоби пеленою.

Я ледве-ледве йду. Аж чую стороною
З небес, мов грім: «Звикай до болю і терпінь!
Вперед! За рідний край, за долю поколінь
Тримайся до кінця в змаганні з сатаною!»

Мій крок міцнішає. Зустрічний вітровій
Гартує волю, дух і крок непевний мій –
І я прокинувся. Як я тоді молився

За те, що я й вві сні не схибив, просто йшов,
Як і в житті моїм не впав, не заломився
І серцем серед бур життя не захолов!

Аскет і трудівник, анахорет-затворник,
Він день і ніч ввесь вік за правдою тужив,
За неї він страждав, лише для неї жив
Її єдиної до скону був поборник.

Невгнутий патріот і признаний соборник,
За правду кожного він просто тельбушив,
Але не ворогів – таких, як сам глушив
І країв на паски без жалю, ніби шорник.

Отак без віддиху невтомний правдолюб
За правду всіх підряд то сік, то м'яв, то скуб,
За правду і помер в обіймах пароксизму.

Ховати кинулись – неначе хто закляв!
Чужі кляли його за дух абсолютизму,
Своїх давно-давно він сам переховав.

Поетом можешь ты не быть,
Но гражданином быть обязан.
(Н. Некрасов).

Ридайте: вмер поет, герой національний,
Великий майстер слова, буряний співець...
Радійте: вмер пристосуванець-хитрунець,
Слуга чужих хором, лакиза ідеальний.

Із ласки Божої провісник геніяльний
Пішов з покутою до ката на ралець.
Так самобутній згинув рідкісний мистець
І катеринщик народивсь супербанальний.

Не хмуртесь, критики: чи нам яке добро
Вчинило ворогам запродане перо?
Затямте на віки: не сміємо забути,

Що в кожній істині все та ж незмінна суть –
У нашій боротьбі за бути чи не бути
Між нами перекинчиків не сміє бути!

Літами довгими, блукаючи по світі,
Я правди, як зерна поживного, шукав,
Та, певно надаремно – те, що я спіткав
Скидалось на ерзац у біднім сухозлітті.

В жаскім плавильнім тиглі по гінкій орбіті
Ми в парі рухаємось – я і дивний сплав
З уламків мудрих філософій та уяв
У мудрецями перелатанім лахмітті.

І цей пекельний сплет людської метушні
Так розмальований гірляндами брехні,
Що блуд нагадує прегарну оторочку

На щойно зшитім білім-білім кунтуші;
Неправда ж, як і здавна, в теплому куточку
Ще й нині підраховує нажиті бариші.

Одного разу суд писаку взяв під стражу
За те, що він пусті, без розуму й душі,
Пік незугарні вірші – гливтяки-книші
Патріотичного, звичайно, пілотажу.

Та патріот зубастий був і лаву вражу
Підняв на гострім риторичнім палаші:
«Мистці, – казав, – тепер прогресу лемеші,
А не звеличники сердечного мар'яжу».

І суд погодився. Та сталось диво з див:
Партач тієї ж ночі грішний дух спустив...
Він бачив сон: його віршилища бездушні

Страшними лемешами в нього уп'ялись:
«Кажі, де наші душі чисті, ніжні, мужні,
Чому ти нас на світ пустив без них колись?»

За что тебя любишь? Какая ты нам мать,
И мачеха, бесчеловечно злая,
Не станет пасынка так беспощадно гнать,
Как ты детей своих казнишь, не уставая.
(П. Ф. Якубович, «К родине»).

Росіє, сором світу! Хитра імпосторка,
Ти знищила мільйони добрих матерів!
Гробокопателько народів-трударів,
Ти від народження хижак і людоморка!

В овечій шкірі лис, кривавих справ акторка,
Ти власними дітьми годуєш упирів,
В огнях запалених тобою ж пожарів
Для тих же, що горять, ти цяця-миротворка.

Та прийде судний день! Воскреснуть матері,
З могил піднімуться їх діти-трударі
І над тобою суд учинять непідкупний –

З живої шкіру підмальовану здеруть
І, щоб по світі сморід не розходивсь трупний,
На цвинтарі ганьби, як падло, загребуть!

Колись брунатний бик, худючий, недокрівний,
Підступно з ходу взяв на роги свояка, –
Посипалася шерсть з червоного бика, –
Почався змаг потвор, кривавий і нерівний.

Скажений забіяка, в грізній бійці спірний,
Ледь-ледь не заповор старого хижака,
І був би полетів той певно сторчкака,
Якби зі страху плебс, своїй природі вірний,

Де слід, конаючого звіра не лизнув...
А той на радощах на цілий світ ревнув
І заколов нараз підступного собрата.

Радіє янус-плебс (трудилась простота!) –
Ось-ось червоний бик – така за поміч плата –
Зламає і його нікчемного хребта!!!

Пам'яті батька

Його тоді вели на допит попід руки,
Бо ноги вже давно відмовили служити.
Просив не мучити, просив його добить —
Як довго ще терпіти ті нелюдські муки?

І знову довга ніч, і знову слідчі-круки,
І знову: «Гаварі, ежелі хочеш жить!»
Немає більше сил... «Я буду говорить...»
«Вот так би і давно!» «Це правда, що падлюки

Зі світу Сталіна збиралися звести
І всю комунію післать під три чорти...»
«Кто еті контри?» «Ви! Ви вб'ють його хотіли.

Я можу це йому самому розказать».
Чекісти з ляку, як мерці пополотніли,
І вбили страдника за... спробу «убежать».

В ньюйоркській гавані на березі Гудзону
Величний п'єдестал під сонцем височить;
На нім в руках мітлу чималу хтось держить,
От-от когось, дивись, і вчистить із розгону.

Це в бронзі наш Іван з Дністра, Дніпра, чи Дону,
Що геморой боявся книжкою нажить;
Він сподобивсь безсмертя віником зажить
Літами довгими в змаганні за мамону.

Який воістину похвальний комплімент
Завзяттю нашому цей славний монумент! –
Що нам Зворикіни, Айнштайни чи Штайнмеци,

Чи ті, що мчаться на ракетах десь в імлі?
Дивись – пером чичирк – уже й умільці-специ,
А хто з них світ, скажіть, об'їхав на мітлі?

Який життєвий шторм я пережив бурхливий,
Яких шаноб собі на старість заслужив!
Давно вусатий був би з мене дух спустив,
Якби, де не візьмись, такий же нечестивий,

Що тряс за петельки щосили світ брехливий,
Мене із зашморгу зненацька не звільнив,
Лише для того, щоб без бірки я скінчив
Мій шлях в концентраку, крутий і клопітливий.

А Бог помилував – мене відразу в суд
За те, що змалечку, неначе той верблюд,
Я віз, тягнув, терпів та не хотів померти.

І суд рішив мене зразково покарати:
«Тому що винного не можна взяти до смерти,
Його і рід його анатемі віддати!»

Герої не вмирають – ними спекулюють,
Їх іменем плетуть новітні канчуки,
Їх іменем наповнюють концентраки
І святощі віків їх іменем руйнують.

Герої також не линяють – їх малюють
«Народом люблені проводирі-батьки»,
Під тою вохрою геройські кістяки
З могил «улюбленцям народним» аплодують.

І от якби отак одного дня колись
Оті прославлені герої піднялись
І глянули на світ, вони б померли вдруге

Від несусвітніх, їм приписаних, ідей
І прокляли б за те суспільство недолуге,
Що пам'яттю про них обманює людей.

Колись давно ентузіясти жовтодзьобі
Корупцію до суду якось притягли
За те, що та, мовляв, підважує *вугли*
Моральних цінностей в суспільстві та особі.

Виновниця в суді сиділа, як в жалобі –
Така свята й побожна – вище похвали.
Присяжні скромно непідкупністю цвіли,
Суддя пишався в «не жартуй зі мною» робі.

Аж ось почався й суд. І що ж? У тім суді
Підсудна повелась, як риба у воді –
Всміхнувшись янголом судді та прокурору

Обом підсунула з готовністю стільці...
І суд нараз рішив: як можна без розбору
Судити будь-кого із вправністю в руці?

В магістра Триндика кишеня, як вітрина –
На грудях ціле віяло всіляких пер.
Він провідник і грамотій не відтепер,
Та й розуму його учила не чужина.

Ще за небіжки Австрії... Та чи ж людина
Лише по школах набирається манер?
Добродій цей шановний – завжди менаджер,
Його покрій геройський, стать його вірлина.

Спортовець, меценат, директор і гандляр,
Він мав від неба справді унікальний дар:
Блискучого крила промовцем був незвичним –

Співав без папірця, як справжній соловей,
Бо знав: не будь письменним, але будь практичним –
Без титулів і пер ти нуль в очах людей!

Помер владар. Нехай живе владар! Хлюпоче
Широкою рікою радісна печаль,
Бундюжний кармазин і боязкий міткаль
Хоронять завжди коронованих охоче.

А потім знов щодня старанно та уроче
Вершителеві долі, попри біль і жаль,
Ведуть своїх жінок на показовий баль,
Бо звичай так велить, а повелитель хоче.

І так увесь свій вік: і честь свою, і кров,
І навіть дзвін своїх заслужених оков,
Вони присвячують новому владареві

За припасовані добрячі хомути,
Щоб і за нього лити сльози цибулеві
А потім і його на цвинтар віднести.

Сонете, друже мій! І знову, бачиш, проза,
Та де подінешся і що звелиш робить?
Помер відомий критик і, як Бог велить,
Його похоронила жінка тонкосльоза.

Умер, на поминках казали, від склероза,
Нажитого в трудах за роки лихоліть...
А потім узялись покійника хвалить, —
Як до лица була йому учена поза,

Яким він був знавцем передових культур,
Яким цінителем чужих літератур,
Як тонко розбирався він у їхніх ізмах

І скільки оглядів критичних написав,
Як мудро в чужомовних потопах софізмах,
Хоч мови жодної, крім власної, не знав...

Мов чортеня, гарненька, з язичком гадючки,
Моя кума – арбітр порядности й краси.
Її опінія... Господь тебе спаси
Потрапити в кумасині критичні ручки!

Блюстителька моралі з чіпкістю колючки
Та агресивністю сердитої оси,
Кого тим язичком, гострішим від коси,
Кумася не шпигнула з усмішкою злючки!

Тимчасом з чортеняти виріс справжній чорт,
Мов крокодил.зубастий і прудкий, мов хорт, –
Кума встигала скрізь, як заводна машина,

І скрізь могла пораду всім найкращу дати,
Встигала наситити наркомана-сина
І байстручат дочки покласти вчасно спати...

Сини вдалися в неї славні, що й казати —
Обоє двометрові красні, хоч куди!
А відгодовані, то просто, як ... з води,
Хочби й до плуга чи косарки запрягати.

І що ви скажете? Таж сердобольна мати
Їх породила не для праці без нужди,
Вона ховала їх від всякої біди
І розумової напруги, як від страти.

Коли ж неграмотні ледачі лобурі
На маминім борщі і стали на порі,
Вона пустилася синам шукати пари,

Дівчат і розбитних, і, ясно, з чаром брів...
Гей, куцохвості кучерявої отари,
Не дайтесь баранам з породи мугирів!

Так, барабан – потрібне і хороше діло, –
Його удари родять збудження і такт.
Під барабани ми – давно відомий факт –
Без страху живемо і помираєм сміло.

Хвала і слава тим, що там, де треба, вміло
Перед громадою виконують контракт, –
Б'ючи у барабани, кличуть люд на тракт,
Який веде до сонця, будить душу й тіло.

Благослови ж, о Боже, кожен барабан –
І той, що б'є зорю, і той, що б'є канкан
Та й барабанщиків храни від всього злого,

Лиш Храм Поезії при цім не забувай –
Заради всіх святих, молю тебе, до нього
Ти барабанщиків нізащо не впускай!

Одного разу в піст старенька сповідалась.
Купила свічечку, оглянулась кругом,
Схилилася і перед стомленим попом
В гріху найбільшому свого життя призналась.

«Я, – каже, – отче все моє життя каралась...»
«Господь простить, Господь...» «і мучилась постом.
Чи ж Бог простить мені життя за диваком,
З яким я дівкою до старости зосталась?»

Від несподіванки старенький піп схлипнув
І всенькі молитви розгрішення забув,
Та вмить нахмурився, зробивсь благопристойним

І стиха затягнув свою тремтячу нить:
«Такий безглуздий гріх я чуюсь недостойним
Моєю владою, мій Боже, розгрішите».

Мені приснився чорт. Колись міцний, дебелий,
Він ледве волочивсь, худючий і бридкий.
Я запитав його: «Чому ти став такий?»
«Який?» «Ну, та худий, – кажу, – і невеселий».

«Ти бачиш, – чорт зідхнув, – як я ще був безперий,
Ну, значить, ще тоді, як був закон кріпкий,
Тоді, коли ще світ був богобоязкий
І не страждав на зуд передових бактерій,

Чортів заслужено боялись не на жарт.
Ну, а тепер? Скажи: що чорт сьогодні варт,
Коли його ім'ям, як Божим, присягають

І тут же того чорта шлють під три чорти,
Або, – о, жах! – за панібрата чорта мають
Та ще й кепкують з нього так оце, як ти?»

Колись узимку раз я дівчину хорошу,
В кіно, як кавалер порядний, запросив.
Тріщав страшний мороз, вітрець сніжком трусив
І мів дорогою дрібнесеньку порошу.

В глибокому снігу я загубив галошу,
Годинами шукав і в злості голосив,
І знов її шукав, і знову сніг місив
І без кінця твердив: «Ну, от і маєш... прбшу.»

Тимчасом дівчину зігнув мороз в дугу,
Ганяв старанно по блискучому снігу
Аж доки не погнав її чимдуж додому.

Проходили літа, а я ще все кипів –
Як дівчину тоді я втратив по-дурному –
Таж я ще з дому ту галошу не надів!

Смеяться, право, не грешно
над тем, что кажется смешно.

(Н. Карамзін)

Sic transit gloria... Учора за труною
Де вигідно вмовстивсь якийсь товстенький мрець,
Гримів цимбалами і бубоном танець
До цвинтаря чимдуж дорогою курною.

Шаліли похорони радістю сумною
Через старі гробки до ями навпростець.
То так з музиками редактор-видавець
Зі славою прощавсь підступною земною.

Не витримав злодюга й сам себе рішив
За те, що все життя і різав, і душив
Поетів, критиків, прозаїків крамольних...

Радіють недорізані: «О небеса!
Ви нас не кинули без захисту бездольних –
Знайшлася і у вас на злодія коса!»

В Нью-Йорку по Бродвею розлилася лава –
Це демонстрація прихильників штанів –
Всі домагаються для пань і для панів
Носити ті штани однакового права.

Навпроти них кипить противників *орав*
Таких розлючених, як рій страшних шершнів:
Хто сміє образати славу давніх днів,
Коли штани були – і ум, і честь, і слава?!

Я остовпів. Ех, думаю, дурні граки!
Нема на вас, нема отецької руки,
Щоб розум вам з штанів, де треба, перегнала...

І я задумався, а потім поклонивсь
Землі, яка мене від смерти врятувала,
Де ще з рукою ката батько не вродивсь!

У Джана свято свят – скінчилася морока –
Завіз він матір немічну в старечий дім.
Радіє з Джаном Джейн і їх синочок Джім,
Дзявкоче весело й собачка білобока.

О, як радіє все! Таж та стара сорока
Не відає того, як настогидла всім,
Не знає, як дурним кахиканням своїм
Їх мучила ця дармоїдка-лежекоба.

За гроші матері, щоб мати справжній фан,
Для Джейн на radoщах купив папугу Джан,
А синові – пістолю справдішню ковбойську

І праведником тихо віку доживав,
Та скоро син відчув кров батьківську «геройську»
І тата з мамою для втіхи постріляв.

Америка в жалобі. Тужно плачуть дзвони
І захлинається новинами етер.
В сльозах скімлить жебрак, хлипоче мільйонер,
І никнуть в тузі бизнесменівські корони.

Зів'яла мафія. Зіщулились закони.
Заплакала комерція. Волстріт завмер.
Стривожилися тоги. Стих веселий клер.
Захвилювались нетерплячі телефони.

Що сталося? Війна чи тільки інцидент?
Чи знов упав від куль зразковий президент?
А може землетрус поглинув півдержави?

Ні, ви промазали забити справжній гол,
Про розміри біди, не маючи уяви:
В Америці страйкує третій день бейсбол...

Se non e vero, e ben trovato
(Djordano Bruno).

В Єгипті новина: де прах Тутанхамена,
Ще мумію якусь у закутку знайшли.
Що це? Хто це? Як жив, де жив і вмер коли,
Чого і як попав у гріб до суверена?

Ніхто того не знав. Тому то рада вчена
Вклонилася Москві, щоб звідти помогли
Розвіяти таємність вікової мли,
Бо все ж таки Москва – науки авансцена.

За день на людному Каїрському дворці
Вже появились кремлівські фахівці
І в таємниці прийнялись за експертизу.

Зас тиждень висновок: «Ця мумія дурна
Призналась, що створила політичну кризу
І чесно фахівцям сказала, хто вона».

(Анатолеві Галанові – онука)

«Дідусю, люди мовлять, ти поет великий,
Палкий громадянин і навіть патріот,
Бабуся ж каже, ти звичайний околот
У нашій хаті і непотріб без'язикий.

Ти, каже, причепи кобилі хвіст безликий,
Кіннотник без коня і справжній гугенот,
Ти, каже, ну, якийсь там впертий донкіхот,
Така в болоті верша, дідько чорнопикий.

Я думаю, дідусю, що без тих прикмет
Не був би ти ні патріот, ані поет,
Та я не розумію, чом бабуся крає

Тебе отак щодень, а потім швидкома
Борщу тобі найбільшу миску насипає,
Цілує в лисину і ніжно обійма.»

У затхлім темнім іглу сном міцним блаженним
Безпам'ятно хмільний дрімає ескімос
І бачить дивний сон: неначе той матрос,
Що трунком напоїв його таким вогненным

В жахливий теплий край шулікою скаженим
Щодуху мчить його, мов кільку альбатрос,
Щоб кинути, о жах, в зелений десь хаос –
Хто зможе жити там довіку полоненим?

А китобій рудий тимчасом не дріма –
Гарненьку ескімоску палко обійма –
Не даром же віддав старому пляшку рому,

Призначену, звичайно, тільки «на прорив»,
До того ж, як лишити господиню дому,
Яку без нагляду госпдар залишив?!

Що не кажіть мені – я проти ретроградства!
За поступ завжди я, за рух вперед стою,
Я за модерну, розкріпачену сім'ю:
Щоб батько не страждав на звички самовладства,

Щоб мати позбулась родинних уз кріпацтва,
Щоб кожен з них і дбав лише про честь свою
Та щоб надіявся лише на чаплію
У розкріпаченому світі реформатства.

Нехай все буде так. Та тільки цур-цурá:
Нехай покійників не гудить дівтора!
Учора ось помер близький колега тата,

А діти – соромно! – неначе рій загув, –
«Він був, – гудуть, – зальотник – невелика втрата...»
А може залицяльник той їх батьком був?

Євгенієві Олександровичу
Євтушенкові

Якби ти, хлопче, народився не в Росії
І був годований не на її хлібах,
То не ходив би ти у підданих рабах,
А був би пестуном свободної стихії.

Якби не виріс ти в духовній дистрофії,
Де б'ють за правду ще й сьогодні по зубах,
Не танцював би ти чечітку на бобах
Перед Скуратовими тої тиранії.

І був би ти поетом – не одним із Юд,
Якого оцінив давно народний суд:
З претенсіями пшик, наслідник крикуновських,

Євгеній Обдурманович слизький, як в'юн,
Як може вийти він за межі пут московських,
Коли він від народження свого плазун?

«Я знаю... Вибачте... У вас померла мама,
Тому сьогодні ви в печалі і сльозах.
Я співчуваю вам. Нехай на небесах
Відкриється для неї в рай завітна брама.

Що кажете? Не мама? Чоловік? О, драма!
Лишиться вдовою в цих літах – це жах!
Що? Навіть і не він? Не плачте – по очах
Я ваших бачу, пані, як страшить вас яма, –

Вона у вас забрала сина чи дочку,
Чи може родича чи родичку близьку...»
“Oh no, my Dear... No... No... Вони тут ні причому

Та чи і плакала б за ними я, мій сер?
У мене, oh my God, оце лиш місяць тому
Мій любий цуцик від переситу помер».

О швидкокрилий вітре, чародію рвійний,
Стрілою човен мій неси вперед, неси,
А ви, громади-хвилі, владний вир краси,
Мені не заступайте шлях мій трагедійний!

Тепер я йду наосліп. Вогник чудодійний
Зорі моєї згас і зник той чар яси,
Що я для нього жив. О доле, пронеси
Мене крізь морок ночі темний, безнадійний!

І сотвори, благаю, чудо із чудес —
Пошли мені в утіху зірочку з небес,
Бо ти таки сама, здорова будши, знаєш,

Що справді я не жив, а колотився вік,
То може хоч тепер ти якось так подбаєш,
Щоб я, хоч крихітку, пожив, як чоловік.

Незбагненим човном я морем буревійним
До порту вічності незборений пливу.
Хто викликав мене з життям на рандеву,
Хто звів на герць із ним, всевладним і стихійним?

Хто розум дав мені? Хто духом волі рвійним
Дорогу викресав для мене вогневу?
Чиєю волею бентежну корогву
Проніс я чистою у змазі трагедійнім?

Вже недалеко й порт, вже ген його вогні,
Вже з морем скоро час прощатися мені,
І жаль мене бере — кінчається мандрівка,

А я не розгадав найбільших таємниць:
Де первень усьому, де мудрощів домівка
І хто тримає ключ незбагнених дивниць?

Де, зіронько моя, мені ти не світила
І де ти від біди мене не берегла?
В яких страшних краях, серед якого зла,
Моя ти доленько, мене ти не носила?

Носила, пестила і міцно хоронила,
Виводила з-за ґрат, від кулі берегла,
Була б, якби не ти, й тернами поросла
І пам'ять по мені, а не лише могила.

Ти опромінила дороги і мости
Лиш одному мені призначені пройти
І в смертнім клекоті заглади грозової

В твою магічну міць незмінно вірив я –
Тому в нерівному життєвому двобої
Мене й не занесла смертельна крутія.

Якщо, мій друже, ти ніколи на світанку
По рибу до Дніпра улітку не ходив,
Ну, то ходім тепер. Поглянь на диво з див:
Чи бачив хто такий величний подих ранку?

Над обрієм блідим вже смужечку-багрянку
Різцем вогненим день прийдешній позначив
Й золоторіг-красунь подався на спочив...
Ми вже на березі й витрушуєм приманку.

Посеред річки ген у човнику рибак,
Як манекен над вудлицем своїм заляк –
Щось нині не клює. Це, я б сказав, байдуже;

Тому і не горюй – улов чи ні – не дбай,
Впіймав чи не впіймав – тож не печалься дуже –
Ти за життя свого сьогодні бачив рай.

Сніжинки-пелюстки духмяного жасмину,
Неначе інеєм, укрили сонний двір;
Над ним задумався старенький осокір,
Покривши віттями білесеньку хатину.

Стрілу за нею хтось тоненьку журавлину
Відважно вистрілив в химерний небозір,
А там не розбереш – де яр, де косогір –
В хмарках він міниться без краю, без упину.

Дивлюсь: немов з імлі виходить мій дідусь
І посміхається, як здавна, в сивий ус:
«Я знав, що вернешся, завзятий волоцюго...

Чужіна, зрозумій мене, не рідний край...
Хоча буває всяк і вдома – скрутно й туго, –
Але...» І я збудивсь зворушений украй.

Колись зустрілися колеги-побратими
Давно минулих днів герої-молодці,
В задумі узялись за бороди-клинці:
Коли то поставали всі вони старими?

Один зі сміхом: «Та коли дітьми малими
Ми обсідалися, як злиднями старці...»
А другий хмарно: «Та коли баби-греці
Вкривали нас, дурних, спідницями рясними...»

Не знаю, чи дійшли до істини діди,
Не чув, хто з них дожив коли до бороди,
Але я чув давно, коли стають дідами:

Якраз тоді, коли від жінки крадькома,
Почнуть зідхати за сусідськими жінками
І бороди-клинці розчісувать притьма.

Позичене, що латка на старім кожусі, —
Звичайно треба знати, як її пришить,
Тому позичене то красить, то смішить,
Як та дурна сережка в розбишацькім вусі.

Відколи білий світ тиняється по крузі,
Позичене з умом найвищу ціль вершить,
Хоч новиною часом хуторян страшить
І не цінується, як треба, по заслuzі.

Шануймо ж криниці і мудрощів, і знань
І з них черпаймо все, що треба, без вагань,
Але черпаймо те, що тільки справді треба,

Не лізьмо до печер і темних, і глухих,
Шукаймо у глибинах таємничих неба
За межами світів незнаних і німих.

Хороші, вірні друзі днів моїх болючих,
Мої поезії – плоди палких уяв,
Ви допомогли мені дістатися уплав
На берег сподівань річок бистротекучих.

Ви вберегли мене від жахів неминучих
Сорочок гамівних і кийових розправ,
Коли я кров'ю невимовних мук спливав
На крутизні стрімкій стежок моїх горючих.

Спасителі мої! В годину сум'яття
Ви душу змучену збудили до життя
І на політ її увись благословили.

Пошліть же страдниці прощальний ваш привіт,
Даруйте спокій їй до самої могили
І допоможіть із вами облетіти світ.

ПІЗНІ ГРОНА
(вінок сонетів)

I

Завзятий виноградар все життя трудився,
Як той біблійний Ной із заступом в руці.
У нім з народження десь на самім денці
Палкий, нестримний гін до праці поселився.

Він змалечку старався, думав, пильно вчився,
У щонайменшій виноградній пагінці
Вбачав незнаний світ, як в дивнім промінці,
Що з висоти небес іспоконвік струмився,

І з часом роботяга істину ствердив:
На цьому світі не існує жодних див,
Їх треба сотворити власними руками.

Хто мав коли який пожиток з дерези?
І вирушив старатель Божими стежками –
Він виноградної шукав суперлози.

II

Він виноградної шукав суперлози,
Щоб мир обдарувати рідкісним нектаром
І ощасливити поживним райським даром
І кам'янисті гори, і пухкі низи.

Та щоб сумніші із сумних – мули й ксьондзи
Чи проповідники сухі – жили недаром,
Щоб причастилися хоч раз янтарним чаром
І вздріли ними ж пропаговані ази.

Щоб діткам на смачний пиріг були родзинки,
Хрусткі, солодкі і пахучі лагоминки,
Трудящий виноградар не жалів камзи.

Завзятий і твердіший від твердої криці,
Об'їхавши розсадники і торговиці,
Лози він накупив і посадив вози.

III

Лози він накупив і посадив вози,
Горюючи весь вік, неначе той невільник.
Щодень на праці, наче в церкві богомільник,
Він товкся й цілував небесні образи

Усіх святих, щоб кожен з них в момент грози,
Посухи чи потопу, як його прихильник,
І, як надійний, певний в добрім ділі спільник,
У Бога вимолив для нього ті призи,

Якими наділяє він лише трудящих –
Здоров'я і в трудах тяжких плодів найкращих –
Для слави Божої на небі й на землі.

О, як він працював, як гаряче молився,
І як старався він у цьому ремеслі,
Та все без успіху, хоч як би він не бився.

Та все без успіху, хоч як би він не бився,
Хоч як би не пушив удобрені ґрунти,
Хоч як би не садив хто-зна які сорти,
Та виноград не ріс, неначе прогнівився.

Бідака з розпачу науці поклонився –
Приїхали знавці йому допомогти
І серед маси лоз найкращу віднайти,
Та виноград не ріс, немов заноровився.

І виноградар засмутився. Що робить?
Куди податися? Хто ладен пособить
Йому в його біді, щоб якось уродився

Такий омріяний літами виноград?
Де ж, де спасіння? В чому таємниця вад?
Він марив успіхом, за успіх він молився.

У

Він марив успіхом, за успіх він молився,
Від ревних молитов безсилів і дубів,
Тяжкою працею гасив безсилий гнів
І знову в молитвах з покірною хилився,

Щодень із ризикалем побіля лоз возився,
Канави поправляв, рівняв ряди стовпів,
Виполював доценту рештки бур'янів,
І так з нав'язливою думкою зріднився,

Що він таки успішно дійде до мети,
Хочби і довелось кістками полягти,
Він перемеле, переборе всі напасті

Чи з кременю пекельного, чи з рогози —
За успіх вирішив усе життя покласти,
Для нього не жалів ні праці, ні сльози.

УІ

Для нього не жалів ні праці, ні сльози,
Горів для успіху в житті своїм безпліднім
І на шляху своїм життєвим незавиднім
Бажав єдиного – під небом бірюзи

Уздріти виноградом сповнені тази
І чарувати світ вином його дорідним
Та полем походжати багатющим, рідним,
Під звуки рідної веселої кози,

Щоб мир признав його старання і заслуги,
Щоб недруги його і друзі недолугі,
А серед них найбільші комизи,

Побачили, що він не був ледачим сплюхом.
А виноград вродив – трудар піднісся духом,
Та дивно: кожен плід приносив смак бузи.

УІІ

Та дивно: кожен плід приносив смак бузи,
Хоч страдник і впадав над нивою журною,
Хоч він і уповав молитвою гучною
До себе прихилити неба терези.

І знову з'їхались друковані тузи,
І знов... Та тільки експертизою смішною
Так підлатались базаринкою хмільною,
Що... поміняли між собою картузи...

Не допомгло ніщо – ані труди, ні сльози,
Ні молитви гучні, ані знавців прогнози –
Печальний виноградар з горя в морі сліз

Із тими мріями життя свого простився,
І, зрозумівши, що помер його девіз,
Не стерпів трудівник – у ямі опинився.

УІІІ

Не стерпів трудівник – у ямі опинився,
І кинулися враз на нього пліткарі:
Він ледар змалечку, він з ранку до зорі
Без діла все життя бозна де волочився...

Та він книжки читав... Та в церкві не хрестився...
Та в нього з хати не вилазять знахарі...
От через те, галасували гробарі,
Зарозумілий виноградар і зашився...

За гордість, мудрували, Бог його скарав
І винограду бажаного не давав
Та й положив його в заслужену могилу.

Та скоро стихли вигуки тих буфонад –
Чарівний, в блискітках брилянтowego пилу,
Нараз, як по знаку, вродився виноград.

IX

Нараз, як по знаку, вродився виноград
І приголомшив світ такою новиною.
Невже, невже це правда? Лавою квапною
Посунули невірні вздріти дивоспад.

І правда: на стовпах рівнесенько підряд
Звисають дивні грона лавою рясною
І, гейби усмішкою сонця чарівною,
Дивують пліткарів папуговий парад.

Та якже бути без Хоми в такому ділі?
Знайшовся й тут такий: «Ці ягоди спізнілі
Для нас в собі ховають силу грізних вад

І нам загрожують отрутою своєю...»
Тимчасом янгол з неба линув над землею
І райськими плодами крив невдахи сад.

Х

І райськими плодами крив невдахи сад,
Де разом з виноградом, як в одній родині,
Росли і яблучка, і сливки темносині,
Грушки і вишеньки червоні вздовж оград.

Яких там не було у тім саду принад!
І небо, і земля, і хмари бірюзині,
І птаство лісове, і води швидкоплинні
Були захоплені красою тих облад.

Лише байдужий світ не тішився красою,
Лише осліплий мир не окропив сльозою
Творців тії краси – богоугодних рук.

Мовчала, як звичайно, й вічність однотонна,
Мовчали незмирущий біль пекельних мук
Та бідолаха по дорозі до Харона.

XI

Та бідолаха по дорозі до Харона
Змирився з долею і ніс свої жалі
Його мізерного життя на цій землі
Аж до самісінького Праведного Трону.

Нехай Всевишній сам за строгістю закону
Поставить на місця його плюси й нулі
І скаже, що в такій життєвій кабалі
У нього трапилась така біда бездонна.

І Він озвався: тільки дітки гамірні
Знайшли ті виноградні ягоди смачні,
Як світ рішив, що виноградар чародійник,

Що він таки зорав незвичний переліг,
І люди шкодували страдника – покійник
Плоди трудів своїх побачити не міг.

XII

Плоди трудів своїх побачити не міг,
Хто віддано для них ввесь вік проколотився,
Хто з розпачу помер, але не покорився
І після смерти мир скептичний переміг.

Не ради слави щирий трудівник поліг,
Не ради почестей зі смертю заручився,
Не ради вигод з домовиною здружився,
Не ради себе він шукав нових доріг.

Не відаючи сам, трудящий виногра́дар
Був за життя свого земного, наче владар
У винограднику для людського добра.

Та смерть взяла трудівника безцеремонна,
Щоб він не бачив, як маленька дітвора
Як люди смакували дивні пізні грона.

XIII

Як люди смакували дивні пізні грона
Не бачив виноградар і не чув хвали
Від тих самих, що вчора ще його кляли
І мали за безвірника і за буфона.

Ще вчора оборонці мертвого шабльону
На ешафот ганьби його гуртом тягли,
А нині... нині не шкодують похвали,
Як знаменитому герою Рубікону.

І повторилося: розпни його, розпни,
А потім каяття, осанна і – храни,
Храни нас, Господи, від діл несправедливих...

Так виноградар після смерти честь зберіг –
Схилились недруги далеких днів бурхливих
І кланялись йому, вже мертвому, до ніг.

XIV

І кланялись йому, вже мертвому, до ніг
В подяку за плоди смачні, поживні, урожайні,
В подяку за пахучі вина життєдайні,
В подяку за смачний з родзинками пиріг.

Всі знали: страдник від наруги занеміг
І за нездійснені надії сонцесяйні,
Надії оптиміста марні, незвичайні,
Як пес на ярмарку, зацькований поліг.

І владний світ уздрів, що власними руками
Безтямно і жорстоко довгими роками
Він нищив сам себе, як справжній шалапут.

І усвідомив мир, що він з дороги збився,
Що для його ж добра в полоні тяжких пут
Завзятий виноградар все життя трудився.

ХУ

Завзятий виноградар все життя трудився,
Він виноградної шукав суперлози,
Лози він накупив і посадив вози,
Та все без успіху, хоч як би він не бився.

Він марив успіхом, за успіх він молився,
Для нього не жалів ні праці, ні сльози,
Та дивно: кожен плід приносив смак бузи –
Не стерпів трудівник – у ямі опинився.

Нараз, як по знаку, вродився виноград
І райськими плодами вкрив невдахи сад,
Та бідолаха по дорозі до Харона

Плоди трудів своїх побачити не міг,
Як люди смакували пізні дивні грона
І кланялись йому, вже мертвому, до ніг.

1980-1985

ПРИМІТКИ

Сонет 1. Пором, паром, порон — укритий настилом з дощок великий човен чи два, або баржа чи пліт, що пересувається на канаті чи тросі й призначений для переправи людей чи вантажів через ріку або озеро.

Багór — довга дерев'яна тичка з металевим гаком і вістрям.

Копéр — машина для забивання паль.

Міріяди — безліч, сила-силенна, незлічена кількість.

4. «Вона (домовина) трималась на старих кілках» — у давнину домовини скріплювалися дерев'яними кілками.
10. Дія́на — богиня місячного світла й дівочої непорочности за грецькою мітологією.
14. Олé (есп.) — bravo.

Кантілена (есп.) — співуча мелодія.

Матадор, тореро, тореадор (есп.) — головний учасник бою биків, що завдає бикові смертельного удару шпадою.

Мулéт, мулeта (есп.) — палиця, на якій матадор вішає шматок червоної тканини для дратування та обману бика.

15. Сталаг (нім.) — табір полонених.
16. Саранди (есп.) тропічна кущова рослина, що росте на побережжях океанів, озер, річок і т. д.
18. Карáкас — столиця Венесуелі, де народився й був похований Сімон Болі́вар — державний і військовий геній, який визволив від еспанської домінації п'ять держав; Болівію, Венесуелю, Еквадор, Колумбію та Перу.

Адóбе — глиняний лампач, з якого ще донедавна будували будинки в Карáкасі.

Libertadór Simón — Визволитель Сімón.

20. Валенсія, про яку йде річ у цьому сонеті, провінційне місто Венесуелі.

«Сумний Libertad óf над смородом багна» — йдеться про пам'ятник Боліварові в центрі Валенсії.

21. «Бредуть сумні літа...» — згадка про післявоєнні роки, що супроводжувалися полюванням московського режиму за неповоротцями, в даному випадку за українськими втікачами.
Полоччани (половці) — тюркський кочовий народ, що в XI-XIII віках заселяв степи між Волгою й Дунаєм, вчиняючи грабіжницькі напади на землі Київської Русі.
Тать (заст.) — злодій, розбійник.
22. «А син його Simón на бронзовім коні...» — йдеться про імпазантний пам'ятник С. Боліварові в центрі Каракасу.
29. Рандеву (фр.) — наперед умовлене побачення.
31. Будинок виконкому — місце осідку міської влади.
32. «Грішники без каяття» — так жартома називали вузьке коло друзів автора.
34. Крихі — крихта.
36. «І душу виповнив завзяттям Карманьйоли» — «Карманьйола» — жвава французька народна пісня енергійного темпу.
38. Хрія — промова.
40. В цьому сонеті відображено світогляд давніх русичів дохристиянської доби за Влесовою книгою, яку багато вчених вважають за фальсифікат.
«Небачена зоря» — натяк на прихід християнства.
41. Цей сонет написано за романом Д. Мордовця «Залізом і кров'ю», в якому описується завоювання росіянами Кавказу.
Шайтан, за мусульманською мітологією, — злий дух, чорт, диявол.
Г'явур (тур.) — невірний, зневажлива назва іновірця в магометан.
Нукер (монг.) — слуга.
61. Санний шлях — шлях до могили.
63. Чунга — знаменита еспанська балерина циганського роду міжнародної слави сорокових-п'ятдесятих років ХХ століття.
64. Вендетта (іт.) — звичай кривавої помсти.
65. Понт — Чорне море.
Атбсса — постать неісторична.
«Хочби яка рахуба» — за всяку ціну, не зважаючи ні на що.
66. Баскак (тур.) — монгольський збирач данини.

70. Тріана — матрос каравели Колумба «Санта Марія», що перший побачив землю зі спостережницького посту на щоглі й радісним криком сповістив про те залого човна.
73. Коті — вишукані й коштовні французькі парфуми. Габанери — коштовні гаванські сигари.
75. Звізда (діял.) — зоря.
78. Альбіон — Англія.
83. Фанаріоти — визначні грецькі роди, які після здобуття турками Царгороду в 1453 році, залишилися жити біля Царгородського маяка (фанарія) й довгі роки постачали турецькому урядові високих державних достойників.
85. Крез — багата людина.
Мзда — тут в значенні хабаря.
Всує (церк.) — марно, надаремне.
89. Halt! (нім.) — стій!
Zurück (нім.) — назад!
Verboten! (нім.) — заборонено!
98. За кілька років після ліквідації Запорозької Січі Микитин Ріг був перейменований російським урядом на Никопіль.
100. Основа — подовжні нитки тканини.
Уток, утік — поперечні нитки тканини, які переплітаються з подовжніми.
104. Кастет — вид холодної зброї — металева пластина з отворами для пальців, яка затискується в кулак: наручник.
112. «Іконостас» (жарт.) — груди.
114. Українські втікачі Бад-Герсфельду (Західня Німеччина) особливо тяжко пережили роки примусової репатріації 1945-47. З літа 1945 до ліквідації табору втікачів у червні 1947 р. вони проходили кілька американсько-радянських комісій, провокативних і підступних. 28-го березня 1946 р. вояки Третьої американської армії, підсилені панцерниками, оточили табір утікачів Kriegsschule та в брутальний спосіб силою забрали до концтабору на передмісті Бад-Герсфельду всіх чоловіків для перевірки.
118. Шорник (рос.) — лимар.
122. Імпосторка (англ.) — самозванка, ошуканка, шахрайка.

123. В цьому сонеті йдеться про напад гітлерівської Німеччини (брунатний бик) на сталінський СРСР (червоний бик) і допомогу західних демократій «старому хижаківі» — СССР...
125. Зворикін Володимир (1889-1982) — росіянин, американський винахідник телевізійного приймача.
Айнштайн Альберт (1879-1955) — німецький єврей, найбільший після Ньютона фізик, автор теорії релятивності.
Штайнметц Карл (1865-1923) — німецький єврей, теоретик змінного струму, який своїми довголітніми науковими трудами уможливив електрифікацію всіх ділянок промисловости, транспорту, сільського господарства і т. п.
138. Sic transit gloria mundi (лат.) — так минає земна слава.
140. Fun (англ.) — втіха.
142. Se no e vero, e ben trovato (італ.) — якщо це й неправда, зате вигадано добре. (Дж. Бруно).
147. Oh no, my Dear... No... No... (англ.) — О ні, мій дорогий ... Ні... Ні...
148. Oh my God! (англ.) — О Боже мій!

ЗМІСТ

Вступна стаття Яра Славутича	
«Соковиті пізні грона»	v

Сонети:

1. І досі згадую: широкою рікою
2. О вітре з-над Дніпра! Прилинь хоч на часину
3. О юносте моя! Буремний мій світанку!
4. Зима. Тріщить мороз. Десь каркають ворони.
5. «Доїдеш – напиши, – шепнула кароока
6. Де ти тепер, моя пташино злотокоса?
7. Є в Нікополі гавань. Берегом Дніпровим
8. Ми з вами просто йшли. Така вже наша вдача
9. Циганочко моя, далека, незабутня
10. Неначе в казці ти розквітла дивиною
11. В її очах-щілінках – небо, мов криничка
12. Скажи мені, моя первиночко завітна
13. І як то сталося? Напевно ти з чаклунок!
14. Оlé! Тремтить земля. Кривавиться арена
15. І знов приснилася. І знов солодким болем
16. Який чудовий день! В цвіту мої троянди
17. Кохана! Хто не знає, що на гробах часу
18. Карáкас завжди всміхнений, сяйний і гожий
19. Ах, місяцю, не муч... Пригадуєш, кохана
20. Валенсія, на жаль, це зовсім не столиця
21. Бредуть сумні літа, мов ті заробітчани

22. Я йду Каракасом. Яка краса кольорів!
23. Учора ввечері у домі похороннім
24. Як часто ми на тебе, Боже, нарікаєм
25. Заходить сонце і небесна голубизна
26. Неначе кінофільм уривками чіткими
27. Я чув прегарну притчу: сатана лукавий
28. Вже пурпур осені моєї опадає
29. Коли вмирає день і марнотá кваплива
30. Отак, якби купити подорож у вчора
31. Як часто я в думках вертаюся додому
32. Альбом старих світлин, пожовклих, серцю милих
33. Гітару на стіні та очі сині-сині
34. Ще свіжо зірвану, палаючу жоржину
35. На сто четвертий день агонії в шпиталі
36. Я все життя спішу. Колись я мчав до школи
37. Ти знаєш, Боже мій, що на віку нічого
38. Нагнувши до води свою дугасту шию
39. Йдучи наосліп шляхом людним і бурхливим
40. Вусатий, дужий рус долонею шорсткою
41. О, як молилася царівна Дореджана
42. Кохав і я колись і, знаю, був коханим
43. Я бачив сон. Ісус у срібному хітоні
44. І знову я один. Яке життя прожито!
45. Нащадку мій! Коли життєві буревії
46. Мандрівче! Зупинись і глянь на цю могилу
47. Не раз я думаю; чому то рідні діти
48. Сонете, друже мій! Петрарки і Шекспіри
49. І знову рік новий з надіями новими
50. Мета життя – зоря на людськiм виднокрузі
51. На ринку в Дрездені насипана могила
52. Сонете, друже мій! Скажу тобі відверто:

53. Мені приснився сон: з косою за плечима
54. Поволі тане день в рум'янцях водограю
55. Сумна сопілочка сріблясту нитку тягне
56. Болить душа. Думки, неначе чорні круки
57. Мені приснився сон: людей велика сила
58. Я містом яюсь брів. Вмирили дні осінні
59. Свою Оксаночку матуся так любила
60. Грималь театр, буює в шалі несумірнім
61. Матусю! Скільки літ блукаю я по світі
62. Хоча утратив я віддавна всі надії
63. Танцює дивна Чунга. Білі птиці-руки
64. Яка іронія! Людина – цар планети
65. Корона Дарія була йому нелюба
66. Немилосердний час жнива свої збирає
67. На камені різьба – печальна мати Божа
68. Кому ви служите, запроданці-поети
69. До смерти змучений скаженим днем роботи
70. Хвилюються, шумлять безмежні океани
71. «Хто перший допливе до берега Денлюку
72. І знову ми зустрілись, друзі днів юнацьких
73. Я в срібнім літаку. Гарненька стюардеса
74. Буває, що й до мене сум надійде в гості.
75. Біжить дівчатко-крихітка, а вслід матуся
76. Про неї здавна мріють злодії й поети
77. О, як люблю я слово материнське, рідне
78. Учіться, брати, в Ірляндії святої
79. Моя скрипалочко! Немов перед святою
80. Звідкіль ти дивна, Русе? Владний вир відваги
81. В житті до всього можна звикнути, мій друже
82. Чому, сонете мій, такі ми невеселі?
83. Колись давно-давно, як турки Візантію

84. Я знаю, Боже наш, що ти в тяжкій турботі
85. Не йди в життя, мій сину, втертим шляхом креза
86. Я, Творче неба і землі, тебе питаю:
87. Засніжені шляхи, запилені дороги
88. Суворий діду мій, і ніжний, і добрячий
89. Колись я бачив жаж: тримаючись за мари
90. І знову я в краю, в яким, бідою гнаний
91. Якщо життя тобі, мій друже, не вдалося
92. Нещасний мій нарід! Мільйонними хрестами
93. Життя – мандрівка фантастична, неспокійна
94. На все є засоби віддавна і наука
95. Вже гірше, як Колумб, ніхто не осмішився:
96. Сонете, друже мій! Мій щирий побратиме!
97. Дивись, Ганусенько, як листячка осінні
98. Просторою горою Никопіль убогий
99. Не мстись, нащадку мій, за кривди днів минулих
100. Зима. Хурделиця. В мою сумну хатину
101. Дівчатко-пуп'янок, узявшись за спідничку
102. Вперед, мій човнику! Вперед, вперед без страху
103. Не спалося. У мороці переді мною
104. Свій трудний, довгий вік різбар прожив аскетом
105. Дороги чужини! Чи з волі Саваота
106. Я чув колись давно, як говорили люди
107. Минає довгий день. Вже дзвонять до вечірні
108. Колись за звичаєм молились на дорогу
109. Щоб утвердити послух, лютий цар всевладний
110. Я виріс на Дніпрі, в Микитиному Розі
111. Чи нам потрібні безкінечні панахида
112. Якщо, мій друже, ти не полководець знатний
113. Немає двох шляхів, однакових на світі
114. Вам, оборонцям Бад-Горсфельдської облоги

115. Колись давно-давно, ще вдома, в Україні
116. Страшним бульдозером моя епоха дика
117. Я йду. Безмежний степ лежить переді мною
118. Аскет і трудівник, анахорет-затворник
119. Ридайте: вмер поет – герой національний
120. Літами довгими, блукаючи по світі
121. Одного разу суд писаку взяв під стражу
122. Росіє, сором світу! Хитра імпосторка
123. Колись брунатий бик, худючий, недокрівний
124. Його тоді вели на допит попід руки
125. В ньюйоркській гавані на березі Гудзону
126. Який життєвий шторм я пережив бурхливий
127. Герої не вмирають – ними спекулюють
128. Колись давно ентузіясти жовтодзьобі
129. В магістра Триндика кишень, як вітрина
130. Помер владár. Нехай живе владár! Хлюпоче
131. Сонете, друже мій! І знову, бачиш, проза
132. Мов чортеня гарненька, з язичком гадючки
133. Сини вдалися в неї славні, що й казати
134. Так, барабан потрібне і хороше діло
135. Одного разу в піст старенька сповідалась
136. Мені приснився чорт. Колись міцний, дебелий
137. Колись узимку раз я дівчину хорошу
138. Sic transit gloria... Учора за труною
139. В Нью-Йорку по Бродвею розлилася лава
140. У Джана свято свят – скінчилася морока
141. Америка в жалобі. Тужно дзвонять дзвони
142. В Єгипті новина: де прах Тутанхамена
143. Дідусю, люди мовлять ти поет великий
144. У затхлім темнім іглу сном міцним блаженним
145. Що не кажіть мені – я проти ретроградства!

180

- 146. Якби ти, хлопче, народився не в Росії
- 147. Я знаю... Вибачте... У вас померла мама
- 148. О швидкокрилий вітре, чародію рвійний
- 149. Незбагненим човном я морем буревійним
- 150. Де, зіронько моя, мені ти не світила
- 151. Якщо, мій друже, ти ніколи на світанку
- 152. Сніжинки-пелюстки духмяного жасмину
- 153. Колись зустрілися колеги-побратими
- 154. Позичене, що латка на старім кожусі
- 155. Хороші, вірні друзі днів моїх болючих

Пізні грона (вінок сонетів)	156
Примітки	171

060698

1195

~~\$1500~~